Repertoriumnummer
2024/
Datum van uitspraak
19 september 2024
Rolnummer

☐ Aan te bieden aan de ontvanger

Veroordeling: bijdrage geïnd: 22 euro

VON - EVT

B

NEDERLANDSTALIGE RECHTBANK VAN EERSTE AANLEG BRUSSEL

Eindvonnis

Aangeboden op
Niet te registreren

4de kamer

In de zaak van:

BO_____ VZW, _____

B_____ VZW, _____

V_____ VZW, _____

G_____ VZW, _____

Vertegenwoordigd door mter _____

En:

BEHEERSMAATSCHAPPIJ ANTWERPEN MOBIEL NV, _____

Vertegenwoordigd door _____

En:

OPENBARE VLAAMSE AFVALSTOFFENMAATSCHAPPIJ, _____

Vertegenwoordigd door _____

En:

VLAAMS GEWEST, _____

Vertegenwoordigd door _____

En:

H_____SE, _____

Vertegenwoordigd door mter _____

* * *

In deze zaak spreekt de rechtbank het volgende vonnis uit.

Het vonnis wordt uitgesproken in eerste aanleg, na tegenspraak.

Artikel 2 van de wet van 15 juni 1935 op het taalgebruik in gerechtszaken werd toegepast voor het opmaken van de akten van rechtspleging die aan dit vonnis voorafgingen.

De rechtbank nam kennis van de stukken van het rechtsplegingsdossier, onder meer:

- de dagvaarding betekend op 25 januari 2022,
- het verzoekschrift vrijwillige tussenkomst neergelegd op 7/2/22,
- de conclusies en stukken van partijen.

De rechtbank heeft de middelen van partijen gehoord tijdens de openbare zitting van 20 en 21 juni 2024 waarna de debatten werden gesloten en de zaak in beraad werd genomen.

---

1 FEITEN EN VOORGAANDEN

De rechtbank acht de volgende feiten en voorgaanden relevant om het geschil dat haar wordt voorgelegd te beoordelen.

1.1 Het geschil betreft de handelingen die OVAM, BAM en het Vlaamse Gewest al dan niet gesteld hebben met betrekking tot de verontreiniging in het gebied rond de fabriek van bv 3M Belgium (hierna ook: "**3M**") te Zwijndrecht. Deze verontreiniging betreft de aanwezigheid van perfluoroverbindingen (hierna ook: "**PFC's**"), meer bepaald poly- en perfluoralkylstoffen (hierna ook: "**PFAS**") en perfluoroctaansulfonaten (hierna ook: "**PFOS**").

PFAS, waaronder PFOS, zijn synthetische stoffen die persistent en bioaccumulatief zijn. Daardoor stapelen zich op in het milieu en kunnen ze in het menselijk lichaam worden opgeslagen en opgestapeld, waardoor ze een risico voor de gezondheid vormen.

Het gebruik van PFOS in consumptiegoederen is sinds 2006 aan banden gelegd door de richtlijn van de Raad nr. 850/2004/EG van 12 december 2006 (Pb.L. 27 december 2006, afl. 372, 32). Sedert de inwerkingtreding van de verordening van de Raad nr. 2019/1021 van 20 juni 2019 betreffende persistente organische verontreinigende stoffen (herschikking) (Pb. L. 25 juni 2019, afl. 169,45) is er een quasi-verbod op het produceren en gebruiken van PFOS.

1.2 De fabriek van 3M te Zwijndrecht heeft minstens van 1976 tot 2000 PFOS-houdende producten vervaardigd. In 2000 kondigde 3M aan met die producten te zullen stoppen, al is het niet geheel duidelijk wanneer het effectief is gebeurd. Er zou minstens tot 2005 PFOS zijn verwerkt in de 3M fabriek.

De bodem- en grondwaterverontreiniging op en rond de 3M-site maakt sinds 1994 het voorwerp uit van bodemonderzoeken.

In 2001 verrichtte 3M, die exploitant was van een risico-inrichting in de zin van het bodemdecreet, een oriënterend bodemonderzoek. Daarin bleek er sprake te zijn van PFOS. Gelet op de vaststellingen van dit oriënterend onderzoek heeft OVAM 3M aangemaand om een beschrijvend bodemonderzoek uit te voeren. Dit gebeurde in de periode 2004-2006.

In 2004, 2006 en 2007 hebben onderzoekers aan de Universiteit Antwerpen onder leiding van Philippe Hoff onderzoeken gepubliceerd over de PFOS waarden in bosmuizen en mezen nabij de 3M fabriek.

In 2006 en 2007 heeft de afdeling handhaving van het departement Omgeving van het Vlaamse Gewest aanmaningen tot 3M gericht wegens het lozen van met PFOS verontreinigd afvalwater.

3M heeft een gefaseerd bodemsaneringsproject opgestart met betrekking tot de PFOS-vervuiling, dat door OVAM conform verklaard is op 9 februari 2009.

1.3 In het kader van de aanleg van de Oosterweelverbinding, een omvangrijk project met betrekking tot de mobiliteitsinfrastructuur rond de stad Antwerpen, richtte de Vlaamse Regering de nv van publiek recht Beheersmaatschappij Antwerpen Mobiel op (hierna: "**BAM**") bij decreet van 13 december 2002 (hierna: het "BAM-decreet"). BAM handelt sinds 4 april 2019 onder de handelsnaam "Lantis" (Leefbaar Antwerpen door Innovatie en Samenwerken).

Het project zou gepaard gaan met een aanzienlijk grondverzet op Linkeroever in Antwerpen. Onmiddellijk naast de projectzone Linkeroever bevindt zich de fabriek van 3M te Zwijndrecht.

Ter voorbereiding van het grondverzet midden 2016 heeft BAM verschillende milieukundige bodemonderzoeken naar de aanwezigheid van PFC's in de bodem rond de 3M fabriek opgestart.

Uit deze onderzoeken bleken concentraties van onder andere PFOS aanwezig te zijn in de bodem, het slib en het grondwater binnen de projectzone van de infrastructuurwerken Linkeroever.

1.4 Op 22 september 2016 heeft OVAM een aanvraag van BAM om ruimingsspecie uit beken nabij de 3M fabriek te gebruiken als bodem, geweigerd met de volgende argumentatie:

> "*Omwille van een vroeger vastgestelde verontreiniging door organofluorverbindingen (PFOS, PFOA en PFHS) werden deze parameters extra gecontroleerd. Deze parameters zijn niet genormeerd in VLAREMA. Uit de analyses blijkt dat de som PFOS/PFOA de Nederlandse normwaarde (RIVM, 2011) van 8µg/kg ds overschrijdt. Deze normwaarde betreft een ecologische risicogrenswaarde die rekening houdt met doorvergiftiging (bioaccumulatie). De verontreiniging betreft een geïsoleerde lokale verontreiniging die in andere beken niet werd gevonden*.(….)"

1.5 Op 18 september 2017 heeft BAM de vastgestelde vervuiling op de site en de bezorgdheid over mogelijke vervuiling van het woongebied Zwijndrecht voorgelegd aan haar zogenaamd politiek stuurcomité. Het politiek stuurcomité van BAM wordt door verwerende partijen omschreven als een informeel orgaan dat periodiek samenkwam en samengesteld was uit de ministers van de Vlaamse Regering, enkele schepenen uit het stadsbestuur van Antwerpen en enkele vertegenwoordigers van BAM.

Vervolgens vond overleg plaats tussen onder andere het stuurcomité, OVAM en BAM. Een voorlopige versie van het rapport van professor Tytgat (zie hieronder, nr. 1.6) werd in het kader daarvan aan OVAM voorgelegd. Hierover schreef de administrateur-generaal van de OVAM op 27 september 2017:

> "(…) *Tijdens de bespreking van 21 september jl. vroeg u feedback over de onderzoeksresultaten die u de OVAM bezorgde.*
>
> *Gebaseerd op de gegevens die vandaag, 27 september 2017 voorhanden zijn, zijn er geen aanwijzingen dat er een direct humaan risico uitgaat van de aangetroffen concentraties. Met*

name de concentraties in het grondwater, dat de meest kritische blootstellingsroute vorm voor PFAS, vallen ver onder de huidig gehanteerde toetsingswaarden (bv. zoals deze in de nota van prof. Tytgat worden naar voor gebracht.)

De resultaten zoals die vandaag bekend zijn, beperken zich echter tot het terrein van 3M zelf en enkele grote wegen in de omgeving. Hierdoor bestaat er nog onduidelijkheid over de concentraties die aanwezig zijn in de aanpalende woongebieden en de daarbij horende blootstelling van bewoners. Wil men volledig uitsluitsel over deze aanpalende woonzones en deze onzekerheid wegwerken, zijn bijkomende onderzoeksdaden aangewezen ter plaatse. Deze resultaten zullen de huidige resultaten aanvullen en een vollediger beeld geven van het voorkomen van PFAS in deze regio.(…)"

Op dezelfde dag vond een vergadering plaats tussen de OVAM en het kabinet van de minister van Omgeving van het Vlaamse Gewest. In het daarover door OVAM opgestelde verslag staat:

"(…) *BAM-dossier: Betreft de inrichting van een werfzone ten oosten van Antwerpen ter hoogte van de Blokkersdijk, het Sint-Anna-Bos en de verkeerswisselaar tussen E17 en E34. De minister wenst dat de OVAM geen initiatief neemt inzake communicatie of erbij betrokken wordt. BAM heeft zelf voldoende ervaring mbt (bewoners)communicatie*. (…)"

In een intern e-mailbericht tussen twee medewerkers van OVAM wordt gesteld:

"*K heb intussen van het kabinet de uitdrukkelijke opdracht gekregen dat we geen trekkersrol mogen opnemen in dit dossier naar communicatie en zelf geen onderzoek mogen uitvoeren ter controle van het woongebied*."

Op 29 september 2017 heeft BAM een nota gestuurd aan de leden van het politiek stuurcomité en de Vlaamse Regering, waarin de hoger geciteerde risico-inschatting van OVAM werd meegedeeld, een voorstel voor vervolgtraject werd gedaan en er werd gesuggereerd om een "discreet" bodemonderzoek in het bewoonde gebied van Zwijndrecht te voeren, waarna zou worden teruggekoppeld naar het politiek stuurcomité.

1.6 Eveneens in 2017 heeft BAM de opdracht gegeven aan professor toxicologie Jan Tytgat om een risicoanalyse voor de mens uit te voeren met betrekking tot een PFC verontreiniging in de bodem en het grondwater en een toelichting aan te reiken die bruikbaar was voor communicatiedoeleinden. Dit is uitgemond in verslagen van 2 en 6 oktober 2017.

De volgende passages van het verslag van 2 oktober 2017, met als titel "risicoanalyse, PFC verontreiniging, bodem en grondwater", zijn pertinent:

"(…) Uit de analyses is gebleken dat verschillende monsters (…) een hoge concentratie bevatten, i.c. voor PFOS >8 µg/kg (droge stof) grond en voor PFOA >7 µg/kg (droge stof) grond. De maximale concentraties voor PFOS en PFOA bedragen resp. 551 en 20,5 µg/kg (droge stof) grond (…)

Inzake chronische toxiciteit, werden bij dieren nadelige effecten waargenomen op de lever, de gastro-intestinale tractus en thyroid hormoon waarden. Noch PFOS noch PFOA blijken mutageen te zijn. Deze stoffen kunnen daarentegen wel tumoren veroorzaken in dieren die blootgesteld zijn aan hoge doses. Er zijn geen data beschikbaar met betrekking tot nadelige reproductieve en/of ontwikkelingseffecten bij de mens veroorzaakt door PFOS of PFOA. Nadelige effecten op de ontwikkeling zijn wel bekend bij dieren, wanneer zij blootgesteld werden aan hoge doses PFOS of PFOA.

Rekening houdend met de meest actuele toetsingscriteria voor PFOS en PFOA in de grond en het grondwater, kunnen volgende waarden dienen als leidraad:

(…)

Grond 100 µg/kg ds (…) humane risicogrens

Grondwater 4,7µg/L (…) humane risicogrens (…)"

1.7 Per e-mail van 3 oktober 2017 heeft het kabinet van de toenmalige minister van omgeving, Joke Schauvliege, een ontwerp van positief persbericht gevraagd aan OVAM.

Op basis van deze instructie heeft OVAM op 4 oktober 2017 een ontwerppersbericht gemaakt en bezorgd aan het kabinet van minister Schauvliege.

Dit bericht luidde:

"*In het kader van het Oosterweeltraject van de BAM zal in de nabije toekomst een grote werfzone aangelegd worden ten oosten van de Stad Antwerpen, ter hoogte van Blokkersdijk, het Sint-Anna-bos en de verkeerswisselaar tussen de E17 en de E34.*

Als gevolg van deze werken zal een grote hoeveelheid grond uitgegraven en verplaatst moeten worden. Aangezien in het verleden in deze regio enkele bodemverontreinigingen terug gevonden zijn, wordt nu pro-actief gescreend op mogelijke problemen. Meer bepaald PFOS en PFOA, twee organofluorverbindingen die vroeger gebruikt werden voor coating van papier, textiel en keukengerei, en die in het verleden in grond en grondwater terug gevonden werden, krijgen verhoogde aandacht.

Momenteel loopt reeds een bodemsanering op het terrein van een van de bedrijven in deze perimeter. OVAM volgt de periodieke monitoringsresultaten van deze sanering op waarbij nagegaan wordt of de verontreiniging in de omgeving niet een site-specifieke drempelwaarde overschrijdt. Deze monitoring loopt al sinds 2010 en sindsdien is de site-specifieke toetsingswaarde op geen enkel moment overschreden.

Met deze pro-actieve screening, voeren we de monitoringsactiviteiten verder op en gaan we na of elders bijkomend onderzoek aangewezen is. Zo kunnen we de werken en het grondverzet aan het Oosterweeltraject van BAM alsook de buurtbewoners de grootst mogelijke duidelijkheid bieden."

Dit persbericht werd uiteindelijk nooit verspreid.

1.8 Het verslag van professor Tytgat van 6 oktober 2017, met als titel "*risicoanalyse, PFC verontreiniging, bodem en grondwater*", bevat zijn advies over enkele vragen in geval van overschrijding van 100µg per kilogram droge stof. De volgende passages van het verslag van 6 oktober 2017 zijn pertinent:

> *"(…) Aangezien bioconcentratie en bioaccumulatie voor PFCs aangetoond is, adviseren we geen groenten te eten uit tuinen die zich bevinden in een zone waar grond en/of grondwater vervuild zijn (boven de norm). (…)"*
>
> *"(…) Kinderen laten spelen in een zone waar de grond vervuild is, evenzo kinderen laten spelen in een zandbak in een zone waar de grond vervuild is, is af te raden. Omdat kinderen een "pica gedrag" vertonen (d.w.z. vaak met hun handen en vingers de grond/ voorwerpen aanraken en in de mond steken), moet er rekening gehouden worden met opname via de mond. (…)"*
>
> *"(…) Mag je nog putwater gebruiken voor drinkwater dieren of bewaring/besproeiing groenten in een zone waar grondwater vervuild is? Of grond vervuild is?*
>
> *Neen, dit wordt ten stelligste afgeraden zolang men geen idee heeft van de concentraties aan PFCs in het betreffend putwater.(…)"*
>
> *"(…) Mijn advies hier zou zijn om geen vis en/of andere dieren uit een gecontamineerde zone te eten, uit voorzorgsprincipe.(…)"*
>
> *"(…) Mag je eieren eten van kippen die gehouden worden in een zone waar grondwater en/of grond vervuild is?*
>
> *Dit wordt afgeraden. (…)"*

1.9 Op 12 oktober 2017 vond een overleg plaats tussen OVAM, BAM en de kabinetten van ministers Schauvliege en Weyts. Er werd geen officieel verslag van dat overleg aan de rechtbank voorgelegd.

In een e-mail van dezelfde datum bezorgde het op de vergadering aanwezige afdelingshoofd van OVAM echter een intern verslag aan een collega, waarin ze onder andere stelde:

> "(…) *Het kabinet Weyts en Schauvliege ziet op dit ogenblik geen reden voor communicatie. M.i. is de BAM hier echter niet van overtuigd (zeker niet me voormelde reden in gedachte).(…)*

In een navolgende e-mail van 14 oktober 2017 schreef ze:

> *"(…) Je geeft aan dat de huidige concentraties die BAM heeft aangetroffen geen aanleiding*

vormen voor een aanvullend BBO. 'k zou dit nog eens laten bevestigen door een deskundige (zoals we eerder al eens hadden besproken) bij wijze van second opinion. Kan dit op zeer korte termijn (binnen de week?). De screening in Zwijndrecht en Regatta wijk is m.i. zinvol om verder de contouren af te bakenen en zou dit desgevallend stoffering geven voor de verruiming van de saneringsplicht van 3M (obv nieuwe gegevens)… wat voor BAM sowieso dan andere opportuniteiten zal geven…(…)"

1.10 In het najaar van 2017 heeft BAM ook de tijdelijke handelsvereniging ROTS, die voor haar optrad als studiebureau, belast met het uitwerken van een projectspecifieke norm voor het bouwkundig bodemgebruik. Dit onderzoek mondde uit in een nota van 21 oktober 2018. Daarin werd onder andere geadviseerd:

"(…) *Concreet komt her erop neer dat gronden, waarin concentratie boven 8µg/kg ds niet vrij als bodem kunnen worden toegepast*. (…)"

"(…) *Op basis van de gegevens (…) wordt de waarde van 70µg/kg ds (worst case aanname), dewelke overeenkomt met een uitloogconcentratie van 4,5µg/l, van deze dataset weerhouden als maximale hergebruikswaarde voor bouwkundig bodemgebruik*.(…)"

1.11 Op 27 november 2017 heeft OVAM 3M aangemaand om een bodemsaneringsproject voor de Palingbeek op te starten en bijkomende staalnames te doen om de vervuiling beter in beeld te krijgen. Op 22 december 2017 tekende 3M administratief beroep aan tegen die beslissing.

1.12 Per e-mail van 2 mei 2018 heeft BAM OVAM gecontacteerd met de vraag of OVAM zou meewerken aan proactieve communicatie over de aanwezigheid van PFOS in het projectgebied. BAM deelde mee dat het haar intentie was om proactief te communiceren. BAM stelde het wenselijk en aangewezen te vinden dat ook OVAM, als bevoegde administratie, actief betrokken zou zijn bij die communicatie.

Op 26 juni 2018 antwoordde OVAM dat na interne afstemming en afstemming met de minister was besloten dat OVAM momenteel niet aan proactieve communicatie-initiatieven zou deelnemen. Desgevraagd zou OVAM wel verdere toelichting geven bij vragen die voor OVAM bestemd waren. Als er met andere woorden vragen waren met betrekking tot het Bodemdecreet, zou OVAM antwoorden verschaffen.

1.13 Op 8 november 2018 hebben 3M en BAM een dadingsovereenkomst afgesloten, waarin ze stelden af te willen zien van "*gerechtelijke procedures die de aansprakelijkheid voor de PFC-concentraties in de infrastructuurwerken Linkeroever, Scheldetunnel en Oosterweelverbinding moeten vaststellen*". 3M verbond zich onder andere tot het aanvaarden van een volume van 130.000 m3 PFC-houdende bodem op haar terrein, definitief te bergen als veiligheidsberm onder voorbehoud van het bekomen van de daartoe vereiste vergunningen en op voorwaarde dat de veiligheidsberm niet als een stortplaats voor afvalstoffen zou kwalificeren. 3M verbond zich ook tot de plaatsing van de (tijdelijke) waterzuivering voor behandeling van het verontreinigd grondwater en een reeks van tijdelijke werfinstallaties op het terrein van 3M, onder voorbehoud van het bekomen van de vereiste vergunningen.

1.14 In opdracht van OVAM heeft de Vlaamse Instelling voor Technologisch Onderzoek (hierna ook: "VITO") in 2018 een onderzoek verricht teneinde algemene toetsingswaarden voor PFOS en PFOA voor bodemsanering en grondverzet te bepalen.

In mei 2020 werd een tussentijds rapport afgeleverd. Er werd een lijst gemaakt van de gezondheidskundige grenswaarden die voorhanden zijn. VITO hield daarbij in hoofdzaak rekening met vier bronnen: de norm van de European Food and Safety Administration (hierna ook: "**EFSA**") van 2008, EPA (de Amerikaanse advieswaarde) 2016, RIVM (normen van het Nederlandse Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu). EFSA 2018 werd toen nog niet in overweging genomen, omdat het ging om een nog niet officieel gerapporteerde voorstelwaarde. VITO stelde een norm van 18 µg/kg ds voor met betrekking tot residentieel wonen met moestuin.

Op 3 juni 2020 heeft OVAM toetsingswaarden voor PFOS in bodem en grondwater gepubliceerd, die rekening hield met die bevindingen. De voorgestelde bodemsaneringsnorm voor PFOS bedroeg 18 µg/kg ds voor woongebied.

Op 5 maart 2021 publiceerde OVAM toetsingswaarden voor het uitvoeren van decretale bodemonderzoeken waarin de maximale waarde voor vrij hergebruik als bodem buiten de kadastrale werkzone werd bijgesteld naar 3 µg/kg ds PFOS.

1.15 Parallel daaraan, op 4 april 2019, heeft OVAM 3M aangemaand tot een nieuw beschrijvend onderzoek, waarbij de verontreiniging in het vaste deel van de aarde moest worden onderzocht in de woon- en landbouwgebieden in Zwijndrecht en Beveren.

1.16 In juni 2021 heeft de gemeente Zwijndrecht aan de kabinetten Welzijn en Omgeving en het Agentschap Zorg en Gezondheid melding gemaakt van 4 recente bodemstalen met hoge waarden, op initiatief van een burger gemeten in april 2021.

In dezelfde maand zijn een 50-tal bodemstalen genomen door een bodemdeskundige in opdracht van 3M, onder toezicht van OVAM, in een omtrek van 1,5 tot 2 km rond 3M. De resultaten overschreden de toetsingswaarden die OVAM in 2020 had gepubliceerd.

Vanaf dat ogenblik is de PFOS vervuiling rond de 3M fabriek, met inbegrip van de rapporten van professor Tytgat, uitgebreid in de pers aan bod gekomen.

1.17 Op 14 juni 2021 heeft het Agentschap Zorg en Gezondheid een set van zogenaamde "*no regret*" – maatregelen afgekondigd in een straal van 10 km rond de 3M-site te Zwijndrecht. Deze betroffen verschillende aanbevelingen, naargelang de locatie ten opzichte van de 3M fabriek. Op de meest getroffen plekken werd aanbevolen om geen eieren van eigen kippen te eten, kinderen bij droog weer niet buiten te laten spelen en voor kwetsbaardere personen (ouderen, kinderen tot 12 jaar,…) geen zelf geteelde groenten meer te eten, geen compost te gebruiken samengesteld met materiaal uit de eigen tuin en putwater niet te gebruiken om auto's te wassen, toiletten door te spoelen, zwembaden te vullen of planten water te geven.

1.18 Het Vlaams Parlement heeft op 16 juni 2021 beslist een Parlementaire Onderzoekscommissie op te richten met de volgende opdracht:

> "*1° De exacte inhoud van de dading tussen BAM (Beheersmaatschappij Antwerpen Mobiel) en 3M;*
> *2° De interactie tussen BAM en de Vlaamse administratie, Lc. de OVAM, VITO en de Grondbank, met name wat de normering voor de vervuiling met PFOS en het grondverzet betreft;*
> *3° De langetermijneffecten voor de volksgezondheid van de PFOS-vervuiling en de wijze waarop gronden naargelang de graad van vervuiling dienen te worden gesaneerd of ingekapseld;*
> *4° Het bestaan van sluitende garanties dat minder vervuilde gronden toch niet zullen worden afgevoerd en verspreid over andere sites in Vlaanderen;.*
> *5° De vraag hoe lang de vervuiling al bekend was en of op tijd werd opgetreden in dit dossier;*
> *6° De vraag of de oorspronkelijke vervuiler, 3M, al dan niet aansprakelijk kan en zal gesteld worden voor de aangerichte vervuiling;*
> *7° De verantwoordelijken voor het aangaan van de dading eind 2017 tussen BAM en 3M en met name de vraag of de toen bevoegde ministers en/of de Vlaamse Regering op de hoogte waren van deze dading en of deze beslissing al dan niet formeel gedekt was door een ministeriële of regeringsbeslissing; en*
> *8° De verantwoordelijkheid van de bevoegde ministers en de regering in dit dossier*."

1.19 Parallel aan de Parlementaire Onderzoekscommissie heeft de Vlaamse Regering professor Karl Vrancken aangesteld als opdrachthouder voor de coördinatie van de aanpak van de PFAS-problematiek. De opdracht bestond in het bundelen van wetenschappelijke expertise in het onderzoeksveld en de administratie, heldere en transparante communicatie naar de stakeholders en de bevolking, en rapportering aan de Vlaamse Regering.

Op 10 september 2021 legde de opdrachthouder een eerste tussentijds rapport voor en op 25 maart 2022 een tweede. Met betrekking tot de situatie in Zwijndrecht wordt in het tweede rapport onder andere geadviseerd:

> *"- Het onderzoek geeft een goed beeld van de lokale situatie m.b.t. PFAS-blootstelling en belasting van de omwonenden in een straal van 3 km rond het bedrijf (…)*
> *- Vooral de hogere waarden van PFOS in bloed bij de deelnemers zijn opvallend en duiden op een risico voor de gezondheid van de bewoners in Zwijndrecht. Bij twee derde van de deelnemers ligt het PFOS-niveau in het bloed boven een waarde waarbij nadelige gezondheidseffecten op lange termijn mogelijk zijn en er dringend actie nodig is om de blootstelling te verlagen.*
> *- Bewoners die dicht bij de industrie wonen, hebben hogere PFAS-waarden in hun bloed.*
> *- Lokaal geteelde voeding is een belangrijke blootstellingsroute voor PFAS: vooral eieren van eigen kippen of eieren afkomstig van particulieren uit het studiegebied geven een sterke doorslag naar hogere bloedwaarden.(…)"*

1.20 Op 27 augustus 2021 heeft de afdeling handhaving van het departement Omgeving van het Vlaamse Gewest een veiligheidsmaatregel overeenkomstig artikel 16.7.1. DABM opgelegd aan 3M.

Deze gebood 3M om alle FBSA-verwerkende processen gescheiden op te vangen, zodat ze niet langer afgevoerd werden naar de waterzuiveringsinstallatie op het bedrijfsterrein van 3M. De motivering luidde dat 3M zou nagelaten hebben relevante gevaarlijke stoffen waarvan ze kennis had te vermelden bij een vergunningsaanvraag voor een op 17 september 2020 verleende vergunning. 3M stelde een vernietigingsberoep in tegen dit besluit, waarvan ze achteraf afstand deed. Bij arrest van 16 november 2023 (nr. 257.909) verleende de Raad van State ook akte van deze afstand.

Op 29 oktober 2021 volgde nog een veiligheidsmaatregel overeenkomstig artikel 16.7.1. DABM. Daarin werd onder andere bepaald dat 3M met onmiddellijke ingang geen productieprocessen meer mocht opstarten die emissies van PFAS naar de omgeving veroorzaakten en met onmiddellijke ingang maatregelen moest nemen om de lopende productieprocessen die emissies van PFAS naar de omgeving toe veroorzaakten op een veilige manier stop te zetten. Tevens werd bepaald dat de productieprocessen maar konden heropstarten wanneer op basis van adviezen van door 3M aangestelde experten kon worden aangetoond dat de PFAS-emissies naar de omgeving aanvaardvaar waren voor de gezondheid van de buurtbewoners en het milieu.

Als motivering voor die maatregel werd onder meer gesteld dat er sedert 9 juni 2021 geen concrete en afdoende informatieverschaffing was geweest door 3M, onder meer inzake haar productieprocessen en de emissies inzake PFAS er tot dan nog steeds geen duidelijkheid was over welke PFAS nog werd geproduceerd en uitgestoten en op welke wijze (als hoofdproduct of als bijproduct).

3M diende een vernietigingsberoep tegen voormelde veiligheidsmaatregel in bij de Raad van State, waarvan ze achteraf afstand deed.

1.21 Per exploot van 25 januari 2022 hebben vzw Bo_____, vzw B_____, vzw V___ en vzw G_____ het Vlaamse Gewest, BAM en OVAM voor deze rechtbank gedagvaard.

Bij verzoekschrift tot vrijwillige tussenkomst van 7 februari 2022 is H_____ SE, die de verzekeraar beroepsaansprakelijkheid is van OVAM, vrijwillig in het geding tussengekomen.

De zaak werd ingeleid op de zitting van 10 februari 2022.

1.22 OVAM ontving op 10 februari 2022 het verslag van het onderzoek van BAM waartoe ze op 4 april 2019 had aangemaand.

1.23 De Parlementaire Onderzoekscommissie presenteerde haar finaal onderzoeksrapport op 28 maart 2022. Daarin worden de hierboven beschreven gebeurtenissen en rapporten geciteerd.

Het onderzoeksrapport besluit onder andere:

> "(…) *De onderzoekscommissie vindt om te beginnen dat het bedrijf 3M verantwoordelijk is voor de PFOS-verontreiniging in de ruime omgeving van zijn productiesite in Zwijndrecht, waarbij*

het bedrijf door de jaren heen - tot zelfs tijdens de verklaringen in de onderzoekscommissie - zijn milieuzorgplicht meermaals en gedurende lange tijd heeft geschonden, wat onaanvaardbaar is. Zo heeft 3M jarenlang PFAS via de lucht uitgestoten zonder de overheid daarvan op de hoogte te brengen, en heeft het PFAS-stoffen geloosd zonder melding of vergunning, terwijl het in andere landen daarvoor een uitdrukkelijk verbod had gekregen.

(…)

Na een grondige studie van de talrijke aangeleverde documenten en de vele georganiseerde hoorzittingen komt de onderzoekscommissie tot de conclusie dat het overheidssysteem niet in staat is gebleken om de inwoners van Vlaanderen op een doeltreffende manier te beschermen tegen de invloed van persistente, bioaccumuleerbare verontreiniging afkomstig van de chemische industrie (…)

In het verleden is er te veel reactief omgegaan met de mogelijke schadelijke gevolgen van chemische stoffen.

(…)
Het is voor de onderzoekscommissie duidelijk dat niet één welbepaalde beslissing, die kan worden toegewezen aan één welbepaalde beleidsverantwoordelijke, bepaald heeft hoe werd omgegaan met de vervuiling en de communicatie daaromtrent. Weliswaar stelt de commissie vast dat bij het doorgeven van informatie en adviezen over het humaan toxicologische risico onzekerheid bij beleidsmakers voorbarig is verschoven naar zekerheid. Vervolgens werd op basis van de toenmalige gegevens beslist om niet te communiceren over de mogelijke risico's en zijn er in 2017 ook geen bijkomende metingen uitgevoerd. Dit heeft het vroeger overwegen van no-regretmaatregelen verhinderd.
(…)

Van de verschillende PFAS die 3M produceert, was PFOS jarenlang de voornaamste. De productie ervan werd in het begin van de jaren 2000 afgebouwd en stilgelegd. Dat heeft niet verhinderd dat de omgeving van het bedrijf in Zwijndrecht jarenlang vervuild werd. De voorbije jaren leidde PFAS-verontreiniging ook in het buitenland tot rechtszaken. In de periode na de stopzetting zijn de grenswaarden voor verschillende PFAS waaronder ook PFOS gevoelig verstrengd, maar de vervuiling was op dat moment al verspreid. Desondanks zijn er nooit alarmbellen afgegaan bij de verschillende overheden om bijkomende acties te ondernemen. (…)"

In het rapport van de onderzoekscommissie wordt ook onder andere vermeld dat er in de werfzone van Oosterweel waarden zijn gemeten tot 561 µg/kg ds en in het woongebied waarden van 10 tot 120 µg/kg ds.

In het rapport worden 69 aanbevelingen geformuleerd die ervoor moeten zorgen dat de overheid een adequate aanpak ontwikkelt voor de omgang met gevaarlijke chemische stoffen en een herhaling van de problematiek in Zwijndrecht vermijdt.

1.24 Op 4 april 2022 publiceerde OVAM toetsingswaarden, waarbij de norm voor PFOS werd bepaald op 3µg/kg ds.

1.25 In een persbericht van 7 april 2022 deelde OVAM onder andere mee:

> "*Op 10 februari 2022 ontving de OVAM het verslag van het eerste gefaseerd, beschrijvend bodemonderzoek voor de PFAS-verontreiniging in Zwijndrecht van de erkende bodemsaneringsdeskundige van 3M.(…) De OVAM riep 3M in 2019 op tot dit nieuw onderzoek nadat de European Food Safety Authority (EFSA) aanzienlijk strengere PFAS-waarden in het vooruitzicht had gesteld.(…)*
>
> *- het gaat om een gemengde, overwegend historische bodemverontreiniging. Dit betekent dat de verontreiniging deels is ontstaan voor 29 oktober 1995 (eerste Bodemdecreet) en deels daarna;*
> *- het gaat om een ernstige bodemverontreiniging waarbij humaan toxicologische risico's niet uitgesloten kunnen worden;*
> *- rekening houdend met het Bodemdecreet en met de inzichten van het tweede tussentijds rapport van 25 maart 2022 van opdrachthouder Karl Vrancken over de toepassing van het voorzorgsbeginsel en de EFSA 2020-waarden is bodemsanering noodzakelijk;*
> *- 3M Belgium moet als 'saneringsplichtige' de bodemsanering uitvoeren*. (…)"

1.26 Op 7 april 2022 maande OVAM 3M onder andere aan om uiterlijk tegen 1 juli 2022 een bodemsaneringsproject voor de PFAS-verontreiniging voor zone 1 op te maken en bij de OVAM in te dienen en uiterlijk tegen 1 december 2022 een volgend gefaseerd beschrijvend bodemonderzoek uit te voeren voor de bodemverontreiniging. Op 13 mei 2022 diende 3M een administratief beroep in bij de Vlaamse Regering tegen de voormelde beslissing van de OVAM van 7 april 2022. De bevoegde minister besliste op 21 september 2022 dat het beroep zonder voorwerp was geworden nadat 3M op 29 juli 2022 liet weten afstand te doen van het administratief beroep.

1.27 In de tussentijd startte 3M enkele processen opnieuw op. Er gebeurde een eerste heropstart op 18 februari 2022. Het ging toen om een zeer beperkte productie zonder PFAS-emissies op laboratoriumschaal. Op 9 juni 2022 startte een groter productieproces op voor hittebestendige dichtingen in de auto-industrie.

1.28 Het Vlaamse Gewest, OVAM en VMM sloten op 6 juli 2022 een dadingsovereenkomst met 3M over onder andere de saneringswerken, de betaling van sommen geld om remediërende acties te ondernemen en een verplichting tot transparantie en kennisdeling over de verontreinigingstoestand. 3M stelde ook voor afstand te doen van alle hangende gerechtelijke en administratieve procedures, waaronder de reeds vermelde hangende procedures voor de Raad van State en Raad voor Vergunningsbetwistingen.

1.29 Bij metingen in de lucht van half mei tot half juni 2023 werden hoge concentraties PFOS gemeten in de Neerstraat in Zwijndrecht. Ten gevolge hiervan heeft het Vlaamse Gewest 3M en de BAM op 6 juli 2023 aangemaand om dringend bijkomende maatregelen te nemen om verwaaiing van

stof te vermijden, bijkomende meetposten op hun terrein te installeren en de frequentie van de metingen op te drijven.

Op maandag 21 augustus 2023 ontving het Vlaamse Gewest de eerste meetresultaten van de extra meetposten. Uit deze meetresultaten bleek dat 3M onvoldoende maatregelen had genomen om de verdere verspreiding van de PFAS-vervuiling via de lucht te vermijden.

In de week van 18 september 2023 werd vastgesteld dat de productie-installatie bij 3M nog relevante hoeveelheden PFAS in de omgevingslucht uitstootte. Deze kwam in de omgeving neer en veroorzaakte bijkomende verontreiniging. Alle PFAS-gerelateerde productieprocessen werden stilgelegd in afwachting van een heranalyse.

2 VORDERINGEN

2.1 Vzw Bo_____ vraagt om haar er akte van te verlenen dat ze afstand doet van het geding en er akte van te nemen dat elke partij haar kosten met betrekking tot het geding zal dragen.

2.2 Vzw B_____, vzw V___ en vzw G_____ (hierna ook samen: "**eisende partijen**") vorderen in hun laatste besluiten om BAM, OVAM en het Vlaamse Gewest (hierna ook samen: "**verwerende partijen**") te veroordelen tot betaling aan hen van een provisioneel bedrag van 1 euro, te vermeerderen met gerechtelijk intrest op dit bedrag vanaf de dag van de dagvaarding en van de kosten van het geding.

Zij vragen ook om het vonnis uitvoerbaar te verklaren, niettegenstaande elk rechtsmiddel, zonder borgstelling en met uitsluiting van de mogelijkheid tot kantonnement.

2.3 BAM vraagt in hoofdorde om de behandeling van de zaak op te schorten overeenkomstig artikel 4 van de Wet van 17 april 1878 houdende de voorafgaande titel van het Wetboek van Strafvordering.

In ondergeschikte orde vraagt ze om de vordering onontvankelijk te verklaren in hoofde van vzw B_____ bij gebrek aan het vereiste belang.

In meer ondergeschikte orde vraagt ze om de eis ongegrond te verklaren.

In uiterst ondergeschikte orde vraagt ze de vordering tot uitsluiting van het kantonnement af te wijzen.

Ze vraagt om eisende partijen te veroordelen tot betaling van de kosten van het geding.

2.4 OVAM vraagt dat de rechtbank de uitspraak zou schorsen totdat definitief is beslist over de strafvorderingen met betrekking tot de feiten waarop het geding steunt en de zaak naar de algemene rol zou verwijzen.

In eerste ondergeschikte orde vraagt ze om de vorderingen van eisende partijen af te wijzen als onontvankelijk en om eisende partijen te veroordelen tot betaling van de kosten van het geding.

In tweede orde vraagt ze om de vorderingen van eisende partijen af te wijzen als ongegrond en om eisende partijen te veroordelen tot betaling van de kosten van het geding.

2.5 Het Vlaamse Gewest vraagt om toepassing te maken van artikel 4 van de Wet van 17 april 1878 houdende de voorafgaande titel van het Wetboek van Strafvordering en dienvolgens de uitspraak op te schorten in afwachting van een definitieve uitspraak in de lopende strafprocedure.

In ondergeschikte orde vraagt ze om de vorderingen van eisende partijen ongegrond te verklaren en hen te veroordelen tot betaling van de kosten van het geding.

In uiterst ondergeschikte orde vraagt ze om een voorbehoud toe te kennen om nog verder te concluderen over de begroting en staving van de door eisende partijen gevorderde schadevergoeding, desgevallend na een heropening van de debatten en de kosten aan te houden.

3 BEOORDELING

3.1 Afstand van geding door vzw Bond Beter Leefmilieu

3.1.1 Vzw Bo_____ heeft op de zitting van 21 juni 2024 besluiten neergelegd waarin ze vraagt om haar er akte van te verlenen dat ze afstand doet van het geding en er akte van te nemen dat elke partij haar kosten met betrekking tot het geding zal dragen. De overige partijen hebben op die zitting gesteld akkoord te gaan met de afstand van geding door vzw Bo_____.

De rechtbank neemt bijgevolg akte van de afstand van geding door vzw Bo_____ en van de aanvaarding ervan door de andere partijen.

3.1.2 In geval van afstand van geding moet de afstand doende partij in beginsel in de kosten worden verwezen, waarbij deze kosten de rechtsplegingsvergoeding ten gunste van de wederpartij omvatten (artikelen 827, 1017, 1018 en 1022 van het Gerechtelijk Wetboek, zie bijvoorbeeld ook in dezelfde zin: Cass. (1e k.) AR C.16.0339.N 9 juni 2017, *RW* 2017-18, afl. 20, 778).

In dit geval verklaart vzw Bo_____ in haar besluiten dat elke partij zijn eigen kosten zal dragen in het geding.

De rechtbank stelt bijgevolg vast dat partijen zijn overeengekomen dat elke partij in een procesverhouding met vzw Bo_____ haar eigen kosten van het geding draagt.

3.2 Geen schorsing op grond van artikel 4 V.T.Sv.

3.2.1 Als eerste middel vragen verwerende partijen om de huidige procedure te schorsen in toepassing van het beginsel "*le criminel tient le civil en état*", vervat in artikel 4 van de Wet van 17 april 1878 houdende de voorafgaande titel van het Wetboek van Strafvordering (hierna ook: "V.T.Sv.").

3.2.2 Volgens verwerende partijen zou vzw Dryade op 23 juni 2022 zijn overgegaan tot het neerleggen van een klacht met burgerlijke partijstelling bij de onderzoeksrechter te Antwerpen, tegen 3M en BAM. Tot staving daarvan verwijzen ze naar informatie op de website van vzw Dryade. Bij de mededeling dat vzw Dryade klacht zou hebben neergelegd maakt die website melding van verschillende documenten die ook in het kader van het huidige geding worden aangewend. Op de zitting van 21 juni 2024 hebben eisende partijen met akkoord van verwerende partijen een stuk nummer 58 neergelegd, dat een kopie betreft van de klacht neergelegd door vzw Dryade.

BAM en OVAM verwijzen daarnaast ook naar een klacht met burgerlijke partijstelling die OVAM op 2 mei 2022 tegen onbekenden zou hebben neergelegd. Er wordt echter geen enkel detail verstrekt over de inhoud van die klacht, enkel een e-mail van het parket van Antwerpen van 15 juli 2022, waarin de neerlegging van een klacht met burgerlijke partijstelling op 3 mei 2022 wordt bevestigd en een e-mail uitgaande van de advocaat van OVAM, waarin wordt gesteld dat de klacht gevoegd is in "*het gerechtelijk onderzoek waarmee onderzoeksrechter Thys is gelast tegen 3M*". Het is dan ook niet duidelijk of het om een aparte klacht gaat. Mogelijks zou de klacht zijn gevoegd aan de klacht van vzw Dryade, maar daarover verlenen de door de partijen neergelegde stukken geen uitsluitsel.

Eisende partijen en OVAM stellen ook dat vzw G_____ zou zijn overgegaan tot het neerleggen van een klacht met burgerlijke partijstelling tegen 3M. Hoewel het Vlaamse Gewest en BAM benadrukken dat de door hen opgeworpen vraag tot schorsing niet over die klacht gaat, maar over de klacht ingesteld door vzw Dryade, meent OVAM dat ook die klacht aanleiding zou zijn tot schorsing.

3.2.3 Eisende partijen verzetten zich tegen het verzoek tot schorsing van verwerende partijen. Zij betwisten dat er een gevaar zou bestaan op tegenstrijdigheid tussen de beslissing op de burgerlijke rechtsvordering enerzijds en de beslissing(en) op de strafvordering anderzijds. Zij voeren aan dat hun huidige vordering uitsluitend betrekking heeft op de aansprakelijkheid van verwerende partijen en niet op die van bv 3M Belgium. Ze voeren ook aan dat de burgerlijke aansprakelijkheid van verwerende partijen los staat van de aanwezigheid van een misdrijf in hoofde van 3M Belgium.

3.2.4 Artikel 4, eerste alinea V.T. Sv. bepaalt:

> "*De burgerlijke rechtsvordering kan terzelfdertijd en voor dezelfde rechters vervolgd worden als de strafvordering. Zij kan ook afzonderlijk vervolgd worden; in dat geval is zij geschorst, zolang niet definitief is beslist over de strafvordering die vóór of gedurende de burgerlijke rechtsvordering is ingesteld, in zoverre er gevaar bestaat voor onverenigbaarheid tussen de beslissing van de strafrechter en die van de burgerlijke rechter en onverminderd de uitzonderingen uitdrukkelijk bepaald door de wet*."

Deze wetsbepaling is van openbare orde en houdt in dat de burgerlijke zaak de afhandeling van de strafrechtelijke zaak moet afwachten wanneer er kan worden gevreesd voor een tegenstrijdigheid tussen de beslissing op de burgerlijke rechtsvordering enerzijds en de beslissing op de strafvordering an-

derzijds. Ze vindt haar grondslag in het feit dat het strafvonnis ten aanzien van de afzonderlijk ingestelde burgerlijke rechtsvordering in de regel gezag van gewijsde heeft inzake de punten die aan de strafvordering en de burgerlijke vordering gemeen zijn.

Deze regel geldt enkel indien de burgerlijke vordering gesteund is op dezelfde gronden als de strafvordering (zie bijvoorbeeld in dezelfde zin: Cass. (7de k.) 24 oktober 2005, *TRV* 2005, afl. 7, 473). De schorsing moet maar gebeuren voor zover er een gevaar op tegenstrijdigheid bestaat tussen de beslissing nopens de burgerlijke rechtsvordering en de beslissing nopens de strafvordering (zie bijvoorbeeld in dezelfde zin: Cass. (9de k.) 26 september 2000, *JDSC* 2002, 403). Opdat artikel 4 V.T.Sv. van toepassing zou zijn, is het dus nodig dat de uitkomst van de strafvordering de uitspraak in de burgerlijke zaak kan beïnvloeden (zie bijvoorbeeld in dezelfde zin: Brussel (4e k.) 27 september 2011, *AM* 2012, afl. 2-3, 243).

De vraag die moet worden beantwoord is bijgevolg of er een gevaar bestaat voor tegenstrijdigheid tussen de beslissing van de strafrechter naar aanleiding van de voormelde klacht en de beslissing van deze rechtbank in de huidige (burgerlijke) procedure. Enkel dan moet de burgerlijke rechter de procedure schorsen in afwachten van de uitspraak van de strafrechter (zie bijvoorbeeld in dezelfde zin: Cass. (1e k.) AR C.08.0111.N, 3 april 2009 (P.V. / K.M.), *Arr.Cass*. 2009, afl. 4, 983; Cass. (1e k.) AR C.01.0473.N, 16 mei 2003 (H.M. / E.M.Z., *NJW* 2003, afl. 54, 1399).

Toegepast op deze zaak zouden er tegenstrijdige beslissingen kunnen bestaan, indien deze rechtbank zou oordelen dat BAM, OVAM en het Vlaamse Gewest de door eisende partijen aangevoerde buitencontractuele fout niet hebben begaan, terwijl de strafrechter zou oordelen dat diezelfde fout een strafrechtelijke inbreuk zou inhouden, aangezien deze tegelijkertijd ook een burgerrechtelijke fout impliceert.

3.2.5 De rechtbank is in dit geval van oordeel dat er geen risico is op tegenstrijdigheden tussen de huidige burgerlijke vordering en de strafvordering in de drie hoger vermelde onderzoeken.

De loutere omstandigheid dat dezelfde of gelijkaardige documenten worden aangewend in deze procedures houdt geen risico op tegenstrijdigheid in.

In de huidige zaak vragen eisende partijen om verwerende partijen op grond van de artikelen 1382 en 1383 van het oud Burgerlijk Wetboek te veroordelen tot een schadevergoeding. De fout die ze concreet aanvoeren is een gebrek aan communicatie en het ontbreken van verder onderzoek over de PFOS vervuiling in Zwijndrecht.

Er is geen reden om aan te nemen dat de mogelijke strafrechtelijke inbreuken die het voorwerp uitmaken van de hoger vermelde strafprocedures betrekking hebben op deze fout.

3.2.6 Wat betreft de klacht van vzw Dryade tegen 3M, zijn de misdrijven die in de klacht met burgerlijke partijstelling worden aangevoerd de volgende:

“

- *Artikel 420 Strafwetboek*

- *Richtlijn 2004/35/EG betreffende milieuaansprakelijkheid met betrekking tot het voorkomen en herstellen van milieuschade juncto artikel 15 Decreet algemene bepalingen milieubeleid (DABM)*
- *Artikel 16 DABM*
- *Richtlijn 92/43/EEG van 21 mei 1992 van de Raad inzake de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna*
- *Richtlijn 2009/147/EG van 30 november 2009 van het Europees Parlement en de Raad inzake het behoud van de vogelstand*"

Op de website van vzw Dryade zijn volgende misdrijven vermeld:

> "*Algemene milieuzorgplicht (artikel 4.1.3.2 Vlarem II), afvalverwijderingsplicht (artikel 12 Materialendecreet), POP verordening, onopzettelijke slagen en verwondingen (artikel 418 tem 420 Sw), milieuschade (artikel 15 DBAM), artikel 6, lid 2 Habitatrichtlijn juncto artikel 36ter, §2 Natuurdecreet en artikel 4, lid 4 Vogelrichtlijn*."

Op de website van vzw Dryade staat dat de klacht zowel tegen 3M als tegen BAM is gericht. Hoewel de neergelegde kopie van de oorspronkelijke klacht enkel tegen 3M en haar bestuurders is gericht, valt niet uit te sluiten dat vzw Dryade aansluitend ook klacht zou hebben ingediend tegen 3M.

Er is echter geen element in de zaak dat doet vermoeden dat er een tegenstrijdigheid kan ontstaan.

Het voorwerp en de finaliteit van beide procedures verschillen volledig.

De in de klacht aangevoerde misdrijven hebben betrekking op inbreuken op milieurecht en op onopzettelijke slagen en verwondingen.

De huidige zaak gaat niet over het bestaan van milieumisdrijven en slagen en verwondingen op zich. De rechtbank hoeft zich in het kader van deze zaak ook niet uit te spreken over de vraag of de handelingen en/of het nalaten van verwerende partijen met zekerheid gezondheidseffecten hebben gehad.

De huidige zaak vereist geen beoordeling van de aansprakelijkheid van 3M. Het vereist ook geen beoordeling van de vraag of één van de verwerende partijen een buitencontractuele fout heeft begaan door een strafrechtelijke inbreuk te begaan. Het gaat enkel over de vraag of er, gelet op de aanwezige informatie, aanleiding was om meer en/of sneller tot communicatie en/of verder onderzoek over te gaan.

3.2.7 Wat betreft de klacht met burgerlijke partijstelling die OVAM op 2 mei 2022 tegen onbekenden zou hebben neergelegd wordt geen enkel concreet element aangebracht dat wijst op risico op tegenstrijdigheid.

Indien de klacht betrekking heeft op hetzelfde onderzoek en dezelfde aangevoerde inbreuken als de klacht van vzw Dryade, gelden de in randnummer 3.2.6 weergegeven motieven ook hier.

Indien het gaat om een andere klacht kan de rechtbank niet anders dan vaststellen dat er geen enkel element wordt aangebracht waaruit zou blijken dat de strafprocedure enig verband houdt met de in deze procedure aangevoerde buitencontractuele fouten. Het loutere feit dat er een niet nader gedetailleerde klacht door één van de verwerende partijen is gericht tegen 3M is onvoldoende om te besluiten tot enig risico op tegenstrijdigheden.

3.2.8 Ook wat betreft een eventuele klacht van vzw G_____ tegen 3M wordt geen enkel concreet element aangebracht dat wijst op risico op tegenstrijdigheid. Een eventuele strafrechtelijke veroordeling waarbij geoordeeld wordt dat 3M een strafrechtelijke inbreuk heeft begaan kan onmogelijk automatisch de burgerlijke fout van verwerende partijen impliceren.

3.2.9 Gelet op het hetgeen hieraan voorafgaat wordt het verzoek om de huidige procedure te schorsen afgewezen.

3.3 Geen "obscuri libelli"

3.2.1 Eisende partij werken in hun besluiten een verweer uit tegen de exceptie *obscuri libelli*, die volgens hen door OVAM zou zijn opgeworpen als tweede middel van haar eerste besluiten.

Krachtens artikel 748bis Gerechtelijke Wetboek dienen enkel de middelen die vervat zijn in de laatste conclusies van de partijen, die de vorm moeten aannemen van syntheseconclusies, te worden beantwoord. In de syntheseconclusies van OVAM vindt de rechtbank geen exceptie *obscuri libelli* terug.

3.2.2 Louter ten overvloede stelt de rechtbank vast dat in de dagvaarding voldoende gegevens vermeld zijn zodat de verwerende partijen wisten waarvoor zij moesten verschijnen. De rechtbank oordeelt dat zowel uit het feitelijk relaas als uit het voorwerp van de vordering voldoende blijkt wat eisende partijen vorderen. Zij verwijten de drie verwerende partijen een buitencontractuele fout, doordat ze volgens hen niet voldoende en voldoende tijdig hebben gecommuniceerd en/of verder onderzoek hebben doen uitvoeren over de PFOS-vervuiling, en menen daardoor schade te hebben geleden.

De dagvaarding beantwoordt bijgevolg aan de vereiste van artikel 702, 3° Gerechtelijk Wetboek, volgens dewelke de dagvaarding het voorwerp en een korte samenvatting van de middelen moet bevatten. Verwerende partijen konden met voldoende kennis van zaken hun verdediging voorbereiden en zich verweren tegen de vordering van de eisende partijen.

Er is geen *obscuri libelli* indien de verwerende partij weet waarvoor deze moet verschijnen en in de mogelijkheid verkeert binnen de door de eisende partij getrokken grenzen het debat aan te gaan en het verweer te voeren, wat in deze zaak het geval is.

OVAM toont bovendien geen enkele belangenschade aan. Dit is nochtans de vereiste voor de nietigheid. De rechter kan een proceshandeling alleen dan nietig verklaren indien het aangeklaagde verzuim of de aangehaalde onregelmatigheid de belangen schaadt van de partij die de exceptie opwerpt.

3.4 Geen schending van artikelen 30 en 701 van het Gerechtelijk Wetboek

3.4.1 OVAM betwist de ontvankelijkheid van de vordering omdat ze volgens haar verschillende niet samenhangende vorderingen zou bevatten en daardoor artikelen 30 en 701 van het Gerechtelijk Wetboek zou schenden.

3.4.2 Artikel 30 van het Gerechtelijk Wetboek bepaalt:

> "*Rechtsvorderingen kunnen als samenhangende zaken worden behandeld, wanneer zij onderling zo nauw verbonden zijn dat het wenselijk is ze samen te behandelen en te berechten, ten einde oplossingen te vermijden die onverenigbaar kunnen zijn wanneer de zaken afzonderlijk worden berecht*."

Artikel 701 van het Gerechtelijk Wetboek bepaalt:

> "*Verscheidene vorderingen tussen twee of meer partijen kunnen, indien zij samenhangend zijn, bij een zelfde akte worden ingesteld.*"

3.4.3 In dit geval staat vast dat de vorderingen van eisende partijen tegen verwerende partijen nauw met elkaar verbonden zijn en dat er een risico is op onverenigbare beslissingen. Dit is onder andere het geval met betrekking tot het belang van eisende partijen, het bestaan van de schade en de omvang ervan.

De vragen of eisende partijen een belang hebben bij de vorderingen, of de door hen aangevoerde schade bestaat en welke omvang de eventuele schade heeft zijn zeer gelijklopend voor de drie vorderingen.

Ook voor de beoordeling van de eventuele fouten van de verwerende partijen is er een risico op tegenstrijdigheid. Eisende partijen verwijten de verwerende partijen dat ze nagelaten hebben voldoende en tijdig te reageren en te communiceren gelet op de hen beschikbare informatie over de bodemverontreiniging rond 3M. Zowel OVAM als BAM voeren aan dat het niet aan hen was, maar aan één van andere verwerende partijen, om al dan niet te communiceren en/of andere maatregelen te nemen. Eisende partijen voeren ook aan dat de schade zich niet zou hebben voorgedaan indien één van hen tijdig had gecommuniceerd. Een aparte beoordeling van de vorderingen ten aanzien van de verschillende verwerende partijen zou dus tot tegenstrijdige beslissingen kunnen leiden waarbij in de ene zaak wordt beslist dat de vordering tegen één bepaalde verweerder ongegrond is omdat enkel een andere verweerder diende te communiceren, terwijl in de andere zaak net het omgekeerde wordt beslist.

Gelet op het risico op tegenstrijdigheden is het wenselijk de vorderingen samen te behandelen en te berechten.

De rechtbank stelt geen schending vast van de artikelen 30 en 701 van het Gerechtelijk Wetboek.

3.4.4 Ten overvloede is artikel 701 van het Gerechtelijk Wetboek niet voorgeschreven op straffe van nietigheid, zodat het overtreden ervan geen aanleiding kan geven tot nietigheid van de inleidende akte.

Het eventuele ontbreken van samenhang zou geen onontvankelijkheid van de vorderingen tot gevolg hebben.

3.5 Belang

3.5.1 BAM en OVAM betwisten de ontvankelijkheid van de vordering van vzw B_____, wegens gebrek aan belang in de zin van artikel 17 van het Gerechtelijk Wetboek, omdat ze geen milieuvereniging zou zijn. OVAM betwist de ontvankelijkheid van de vordering van alle eisende partijen wegens gebrek aan belang.

3.5.2 Vzw G_____ en vzw V___ stellen dat ze een persoonlijk en rechtstreeks belang hebben bij het instellen van de vordering. Ze voeren aan de schade vergoed te willen zien die ze stellen te hebben geleden door de fouten van verwerende partijen. Deze betreft volgens hen een morele schade door een nadeel aan hun doel om het leefmilieu te beschermen. Ze voeren ook aan milieuverenigingen te zijn, die in rechte optreden in het kader van hun maatschappelijk doel. Ze verwijzen naar de artikelen 2.4, 3.4 en 9.3 van het Verdrag van Aarhus van 25 juni 1998 betreffende toegang tot informatie, inspraak bij besluitvorming en toegang tot de rechter inzake milieuaangelegenheden (hierna ook: "het Verdrag van Aarhus").

Vzw B_____ voert aan dat ze niet optreedt als milieuvereniging, maar wel een eigen persoonlijk en rechtstreeks belang heeft bij de huidige procedure. Ze verwijst naar haar statutair doel om bij te dragen tot de ontwikkeling van de biologische sector op alle mogelijke vlakken. Ze stelt dat haar eer en goede naam als voorvechter en informatieverlener over de bio-industrie is aangetast door het onzorgvuldig handelen van de verwerende partijen. Dit zou tot gevolg hebben gehad dat biologisch geteelde voeding rechtstreeks wordt geassocieerd met gevaar voor de gezondheid en verontreinigde bodems.

3.5.3 Artikel 17, eerste lid van het Gerechtelijk Wetboek bepaalt dat de rechtsvordering niet kan worden toegelaten, indien de eiser geen belang heeft om ze in te dienen. Het belang behelst het voordeel dat de eiser met zijn vordering beoogt en waardoor zijn rechtstoestand kan worden gewijzigd of verbeterd (zie bijvoorbeeld in dezelfde zin: Cass. (1e k.) AR C.19.0502.N, 23 april 2021).

Naar Belgisch recht wordt traditioneel aangenomen dat het belang van de eiser "persoonlijk" moet zijn. Het voordeel dat met de ingestelde eis wordt nagestreefd, moet hem persoonlijk te beurt vallen, en moet aldus kunnen worden onderscheiden van het algemeen belang. De vordering die door de particulier wordt ingesteld in het loutere belang van de gemeenschap (de zogenaamde "volksvordering" of "*actio popularis*") is verboden.

Het eigen belang waarvan een rechtspersoon moet doen blijken om een rechtsvordering in te stellen, omvat alleen datgene wat zijn bestaan, zijn materiële goederen en morele rechten, inzonderheid zijn eer en goede naam, raakt (zie bijvoorbeeld in dezelfde zin: Cass. (1e k.) AR C.13.0026.F, 4 april 2014).

Het belang wordt beoordeeld in het licht van de mogelijke resultaten van de vordering, in de veronderstelling dat deze gegrond zou worden verklaard.

De procespartij die beweert houder te zijn van een subjectief recht, heeft hoedanigheid en belang om de vordering in te stellen, ook al wordt dit recht betwist (zie bijvoorbeeld in dezelfde zin Cass. (1e k.) AR C.21.0463.N, 31 maart 2022).

3.5.4 Als grondslag voor hun vordering halen eisende partijen aan dat ze schade lijden ten gevolge van fouten in de zin van de artikelen 1382 en 1383 van het oud Burgerlijk Wetboek.

Eisende partijen beweren dus houder te zijn van een subjectief recht tot het ontvangen van schadevergoeding van verwerende partijen.

Een partij die beweert schade te lijden ten gevolge van een onrechtmatige overheidsdaad beroept zich op een subjectief recht op herstel, wanneer zij de overheid aanspreekt tot vergoeding van die schade.

Als de personen die beweren morele schade te lijden, beschikken de eisende partijen dus over de vereiste hoedanigheid om deze vordering te formuleren.

Nu de inwilliging van de eis ertoe zou leiden dat de verwerende partijen een geldsom moeten betalen aan eisende partijen, zullen deze laatsten kennelijk een voordeel genieten en hebben ze een actueel, persoonlijk en rechtstreeks belang bij deze zaak, in de zin van artikel 17, eerste lid van het Gerechtelijk Wetboek.

3.5.5 De statutaire doelen van vzw B_____ omvatten de bescherming van het leefmilieu niet. Dit is echter geen vereiste opdat die vzw een persoonlijk en rechtstreeks belang zou hebben om een vordering in te stellen.

Zoals hoger vermeld omvat het eigen belang waarvan een rechtspersoon moet doen blijken om een rechtsvordering in te stellen, alleen datgene wat zijn bestaan, zijn materiële goederen en morele rechten, inzonderheid zijn eer en goede naam, raakt (zie bijvoorbeeld in dezelfde zin: Cass. (1e k.) AR C.13.0026.F, 4 april 2014).

De vordering van vzw B_____ betreft het subjectief recht op vergoeding van schade veroorzaakt door een fout met toepassing van de artikelen 1382 en 1383 van het oud Burgerlijk Wetboek. Vzw B_____ argumenteert morele schade te hebben geleden omdat haar eer en goede naam is aangetast door het onzorgvuldig handelen van de verwerende partijen.

Vzw B_____ stelt zich blijkens haar statuten onder meer tot doel bij te dragen tot de ontwikkeling van de biologische sector op alle mogelijke vlakken. Haar statuten bepalen voorts dat ze haar doelstellingen verwezenlijkt onder andere via de volgende concrete activiteiten: de ontwikkeling van het sociaal-economisch draagvlak voor de biologische sector, het uitwisselen van informatie, het optreden als regisseur bij de sectorontwikkeling, de coördinatie van de communicatie binnen de Vlaamse bio-sector zelf, met de landbouwsector en het bedrijfsleven in het algemeen, en met de pers en het brede publiek.

Vzw B_____ voert aan dat ze haar statutair doel maar kan verwezenlijken op voorwaarde dat ze over correcte informatie beschikt over de toestand van het milieu. Eventuele foutieve, onvolledige en/of laattijdige informatie over eventuele lokale bodemverontreiniging belemmert vzw

B_____ bij het ontwikkelen van een sociaal-economisch draagvlak voor de biologische sector en het delen van informatie.

De vraag of vzw B_____ effectief schade aan haar goede naam heeft geleden betreft de gegrondheid van de vordering.

Het staat echter vast dat ze een eigen en rechtstreeks belang heeft om een vordering tot vergoeding van de door haar aangevoerde schade in te stellen.

3.5.6 Zoals hoger vermeld staan ook de rechtstreekse en eigen belangen van vzw G_____ en vzw V___ vast, nu zij belang hebben bij het ontvangen van een geldsom.

Ten overvloede kunnen vzw G_____ en vzw V___ zich erop beroepen rechtspersonen te zijn die de bescherming beogen van het recht op een gezond leefmilieu. De statuten van vzw G_____ bepalen immers dat ze de bescherming van de natuur en het leefmilieu als algemene doelstelling heeft. De statuten van vzw V___ bepalen dat haar doel het behoud, de bescherming en verbetering van het menselijk en natuurlijk leefmilieu en het voedselsysteem betreft.

Vzw G_____ en vzw V___ voeren aan dat het leefmilieu niet adequaat kan worden beschermd zonder voldoende informatie en transparantie over de toestand van het milieu, zodat de door hen aangevoerde fout van verwerende partijen hun doel belemmert. Ze voeren aan de schade vergoed te willen zien die ze stellen te hebben geleden door de fouten van verwerende partijen. Deze betreft volgens hen een morele schade door een nadeel aan hun doel om het leefmilieu te beschermen.

Gelet op de artikelen 2.4, 3.4 en 9.3 van het Verdrag van Aarhus van 25 juni 1998 betreffende toegang tot informatie, inspraak bij besluitvorming en toegang tot de rechter inzake milieuaangelegenheden heeft België de verplichting op zich genomen om verenigingen die de bevordering van de milieubescherming tot doel hebben, de toegang tot de rechter te verzekeren ingeval zij het met de bepalingen van het milieurecht strijdig handelen en nalaten van personen en overheidsinstanties willen betwisten, voor zover zij daartoe voldoen aan de in het nationale recht neergelegde criteria (zie bijvoorbeeld in dezelfde zin: Cass. 11 juni 2013, TMR 2013, 392). Die criteria mogen niet zodanig worden omschreven of uitgelegd dat zij de toegang van deze verenigingen in dergelijk geval onmogelijk maken.

Het “persoonlijk” belang waarvan de milieuvereniging dient te getuigen wanneer zij voor de rechtbank maatregelen eist om overtredingen van het milieurecht te beteugelen, dient dan ook begrepen te worden als het moreel voordeel dat behaald wordt wanneer die maatregelen aansluiten bij de verwezenlijking van de doelstellingen van de vereniging. Met andere woorden zal de milieuvereniging een moreel nadeel blijven ondergaan wanneer de gewenste maatregel ter beteugeling van de inbreuk op de milieuwetgeving niet wordt bevolen, en strekt de gevraagde maatregel dan ook ertoe dit moreel nadeel in natura te herstellen.

Verenigingen die de bevordering van de milieubescherming krachtens hun statuten tot doel hebben en optreden om het met de bepalingen van het nationale milieurecht strijdig geacht handelen en nalaten

van privépersonen en overheidsinstanties te betwisten, voldoen bijgevolg aan de ontvankelijkheidsvereiste van het (persoonlijk) belang in de zin van artikel 17, eerste lid van het Gerechtelijk Wetboek voor het instellen van een rechtsvordering tot herstel van milieuschade.

De bepalingen van het nationale milieurecht omvatten alle bepalingen die deel uitmaken van de Belgische rechtsorde, zo ook artikelen 1382 en 1383 van het oud Burgerlijk Wetboek, waarop eisende partijen hun vordering baseren.

3.5.7 In tegenstelling tot hetgeen OVAM aanvoert blijkt nergens uit dat de vordering van eisende partijen zou zijn ingesteld namens individuele omwonende burgers. Er zijn evenmin elementen waaruit blijkt dat de vordering zou neerkomen op een ongeoorloofde *actio popularis*.

De omstandigheid dat er mogelijks andere (rechts)personen dan de partijen die deze procedure hebben ingesteld dezelfde schade of schendingen van hun grondrechten ondergaan, volstaat niet om van het individueel belang van eisende partijen een collectief belang te maken (zie bijvoorbeeld in dezelfde zin: Brussel 30 november 2023, 2021/AR/1589, 2022/AR/737 en 2022/AR/891, *JLMB* 2024, afl. 9, 356)

3.5.8 De vereiste van een persoonlijk en rechtstreeks belang mag niet, zoals OVAM lijkt te doen, verward worden met het bewijs van een eigen schade. De vraag of en zo ja in welke mate eisende partijen al dan niet effectief schade hebben geleden door het aangevoerde onzorgvuldig gedrag van verwerende partijen betreft niet hun belang, maar de gegrondheid van de vordering.

3.5.9 Gelet op hetgeen hieraan voorafgaat staat het belang van eisende partijen in de zin van artikel 17, eerste lid van het Gerechtelijk Wetboek, vast.

3.6 Beoordeling ten gronde

3.6.1 GRONDSLAG VAN DE VORDERING - Eisende partijen verwijten verwerende partijen een fout te hebben begaan in de zin van artikelen 1382 en 1383 van het oud Burgerlijk Wetboek.

Meer concreet verwijten ze hen een schending van hun informatie- en onderzoeksverplichting ten overstaan van de burgers over mogelijke gezondheidseffecten gekoppeld aan persistente chemische stoffen, zoals PFAS en PFOS. Het gebrek aan voldoende en voldoende spoedige communicatie en onderzoek over de mogelijke gezondheidsgevolgen van de PFOS en PFAS in de omgeving van de 3M fabriek komt volgens hen niet overeen met het gedrag van een normaal zorgvuldige overheid in dezelfde omstandigheden.

Eisende partijen verwijten verwerende partijen zowel een schending van de algemene zorgvuldigheidsnorm als schendingen van verschillende nationaalrechtelijke en internationale normen, meer bepaald artikel 23,4° van de Grondwet (hierna ook: “Gw”), artikelen 2 en 8 van het Europees verdrag voor de rechten van de mens (hierna ook: “EVRM”), artikel 1.2.1 van het Decreet van 5 april houdende algemene bepalingen inzake milieubeleid (hierna ook: “DABM”) en artikelen 1 en 5 van het Verdrag van Aarhus.

Het gegeven dat een overheid tot betaling van een schadevergoeding kan worden aangesproken op grond van de artikelen 1382 en 1383 van het oud Burgerlijk Wetboek wordt als dusdanig niet betwist door verwerende partijen.

Verwerende partijen betwisten echter dat eisende partijen hun vordering tot schadevergoeding kunnen enten op artikelen 23 Gw., 2 en 8 EHRM en 1 en 5 van het Verdrag van Aarhus.

3.6.2 ARTIKEL 23 GW. - Artikel 23 Gw. bepaalt:

> "*Ieder heeft het recht een menswaardig leven te leiden. Daartoe waarborgen de wet, het decreet of de in artikel 134 bedoelde regel, rekening houdend met de overeenkomstige plichten, de economische, sociale en culturele rechten, waarvan ze de voorwaarden voor de uitoefening bepalen. Die rechten omvatten inzonderheid:*
> *(...)*
> *4° het recht op de bescherming van een gezond leefmilieu*".

Artikel 23 Gw. heeft op zich geen "directe werking", in die zin dat het in beginsel geen subjectieve rechten verleent aan burgers.

Het bevat echter wel een *standstill*-verplichting (ondergrens), die inhoudt dat de overheid het bestaande beschermingsniveau dat door de van toepassing zijnde wetgeving wordt geboden, niet mag afbouwen. Gebeurt dit toch, zonder dat daarvoor een gegronde reden van algemeen belang voorhanden is, kan de gewone rechter oordelen dat de *standstill*-verplichting geschonden is en daaraan de passende gevolgen koppelen.

Opdat een schending van de standstill-verplichting zou voorliggen is het bijgevolg nodig dat wordt aangetoond dat een eerder geboden beschermingsniveau verminderd is.

Hoewel verwerende partijen dit uitdrukkelijk opwerpen in hun besluiten, verduidelijken eisende partijen niet welk eerder geboden beschermingsniveau door eisende partijen zou zijn aangetast. Er zijn ook geen niet aangevoerde rechtsgronden die zich door de feiten, zoals door eisende partijen aangevoerd, onmiskenbaar aan de rechtbank opdringen en waaruit een vermindering van het eerder geboden beschermingsniveau zou blijken.

Het is bijgevolg niet naar genoegen van recht bewezen dat verwerende partijen een fout hebben begaan door de *standstill*-verplichting uit artikel 23 Gw. te schenden.

3.6.3 ARTIKELEN 1 EN 5 VAN HET VERDRAG VAN AARHUS – Artikelen 1 en 5 van het Verdrag van Aarhus luiden als volgt:

> "*Art. 1 Doel*
> *Om bij te dragen aan de bescherming van het recht van elke persoon van de huidige en toekomstige generaties om te leven in een milieu dat passend is voor zijn of haar gezondheid en*

welzijn, waarborgt elke Partij de rechten op toegang tot informatie, inspraak in de besluitvorming en toegang tot de rechter inzake milieuaangelegenheden in overeenstemming met de bepalingen van dit Verdrag."

"*Art. 5 Verzamelen en verspreiden van milieu-informatie*
1. Elke Partij waarborgt dat:
a) overheidsinstanties milieu-informatie bezitten en actualiseren die van belang is voor hun functies;
b) er verplichte mechanismen worden ingesteld voor een adequate informatiestroom naar de overheidsinstanties over voorgestelde en bestaande activiteiten die het milieu aanmerkelijk kunnen beïnvloeden;
c)in het geval van een onmiddellijke bedreiging van de menselijke gezondheid of het milieu, hetzij veroorzaakt door menselijke activiteiten of ten gevolge van natuurlijke oorzaken, alle informatie die het publiek in staat kan stellen maatregelen te nemen om uit de bedreiging voortvloeiende schade te voorkomen of te beperken en die in bezit is van een overheidsinstantie onmiddellijk en terstond wordt verspreid onder leden van het publiek die getroffen kunnen worden.

2. Elke Partij waarborgt dat, binnen het kader van haar nationale wetgeving, de wijze waarop overheidsinstanties milieu-informatie beschikbaar stellen aan het publiek transparant is en dat milieu-informatie op doeltreffende wijze toegankelijk is, onder meer door: (…)"

Verwerende partijen voeren aan, en eisende partijen betwisten niet, dat het Verdrag van Aarhus geen rechtstreekse werking heeft.

Eisende partijen voeren echter terecht aan dat de erin vervatte beginselen wel als een "*indirecte interpretatielens*" kunnen dienen, in die zin dat deze mee invulling geven aan de algemene zorgvuldigheidsnorm. Dat gegeven wordt, op zijn beurt, niet betwist door verwerende partijen.

De schending van een internationale norm die geen rechtstreeks werking heeft in de interne rechtsorde kan, louter op zichzelf bekeken, geen schending van de algemene zorgvuldigheidsnorm tot gevolg hebben. De schending van een dergelijke norm kan echter wel een fout uitmaken indien die schending ook een inbreuk vormt op de algemene zorgvuldigheidsplicht.

3.6.4 ARTIKELEN 2 EN 8 EVRM - Artikel 2 EVRM waarborgt het recht op leven van eenieder:

"*1. Het recht van een ieder op leven wordt beschermd door de wet. Niemand mag opzettelijk van het leven worden beroofd, behoudens door de tenuitvoerlegging van een gerechtelijk vonnis wegens een misdrijf waarvoor de wet in de doodstraf voorziet. 2. (...)".*

Het recht op leven legt aan de staat niet alleen de verplichting op zich ervan te onthouden iemand opzettelijk van het leven te beroven, maar ook de positieve verplichting om de nodige maatregelen te nemen om het leven van (fysieke) personen die onder zijn rechtsmacht ressorteren, te beschermen.

Wanneer een reëel en onmiddellijk gevaar voor het leven bestaat en de staat weet of behoort te weten dat dit risico bestaat, is hij ertoe gehouden de noodzakelijke en afdoende maatregelen te nemen om dit risico te ondervangen, ook in milieuzaken.

Om het bestaan van positieve verplichtingen van de Staat met betrekking tot artikel 2 EVRM te bepalen, dient te worden nagegaan of er een reëel en onmiddellijk risico is voor het leven van burgers. De vereiste van een reëel risico houdt niet in dat er slechts een korte tijd mag zijn voor het risico zich verwezenlijkt. Ook lange termijn effecten kunnen erin zijn vervat (zie bijvoorbeeld in dezelfde zin Brussel 30 november 2023, nr. 2021/AR/1589, 2022/AR/737, 2022/AR/891, JLMB 2024, afl. 9, 356).

Artikel 8 EVRM beschermt het privéleven, het familie- en gezinsleven, de woning en de correspondentie en bepaalt onder andere:

> "1. *Een ieder heeft recht op respect voor zijn privéleven, zijn familie- en gezinsleven, zijn woning en zijn correspondentie. (…)"*

Ernstige milieuhinder kan een aantasting inhouden van het recht op eerbiediging van het privé- en gezinsleven. Artikel 8 EVRM is geschonden wanneer een persoon door de aangeklaagde milieuomstandigheden in zijn privésfeer wordt geraakt en de ernst van die inmenging een bepaald minimumniveau overschrijdt.

Artikelen 2 en 8 EVRM kunnen worden toegepast op milieukwesties en leggen de lidstaten een positieve verplichting op om de rechten van burgers op een gezond leefmilieu te verzekeren en hun recht op leven te vrijwaren, niet alleen indien er zich al milieu- of gezondheidsschade heeft gemanifesteerd, maar ook indien daartoe een ernstige dreiging bestaat (zie bijvoorbeeld in dezelfde zin: EHRM nr. 36022/97, Hatton / Verenigd Koninkrijk, 8 juli 2003 en EHRM nr. 67021/01, Tatar / Roemenië, 27 januari 2009 inzake artikel 8 EVRM en EHRM nr. 15339/02, 21166/02, 20058/02, 11673/02, 15343/02, Boudaïeva e.a. / Rusland, 20 maart 2008 inzake artikel 2 EVRM).

Deze positieve verplichting houdt in dat de overheid preventief alle nodige maatregelen moet nemen wanneer ze kennis heeft van omstandigheden die het recht op een gezond leefmilieu bedreigen. Daarbij is vereist dat een rechtstreeks, identificeerbaar en specifiek risico bestaat voor het leefmilieu op een bepaalde plaats en dat de overheid heeft nagelaten de "nodige maatregelen" te nemen. Met "nodige maatregelen" wordt enerzijds gedoeld op maatregelen met als doel het verhinderen dat de aantasting van het leefmilieu zich verwezenlijkt en anderzijds op maatregelen die de gevolgen van de aantasting van het leefmilieu doen ophouden of verminderen.

De verplichting om de nodige maatregelen te nemen, betreft de te nemen maatregelen en niet het bereiken van het resultaat. De staat beschikt over een zekere beleidsvrijheid die in principe ruimer is wanneer de aantasting van de omgeving zich aan menselijke controle onttrekt dan wanneer zij het gevolg is van gevaarlijke, door de mens ondernomen activiteiten. Deze verplichting reikt niet zover dat aan de staat een onmogelijke of onredelijke last wordt opgelegd zonder rekening te houden met de keuzes die op het vlak van prioriteiten en middelen moeten worden gemaakt.

De rechten vervat in artikelen 2 en 8 EVRM zijn echter mensenrechten, dit zijn rechten waarvan mensen, fysieke personen, titularis zijn. Geen van de eisende partijen is in dit geval een fysieke persoon. Eisende partijen zijn dus geen titularissen van de subjectieve rechten die door artikelen 2 en 8 EVRM worden verleend.

3.6.5 TOETSING AAN DE ZORGVULDIGHEIDSNORM - BEWIJSLAST – Gelet op hetgeen hieraan voorafgaat kunnen eisende partijen hun vordering op grond van artikel 1382 en 1383 van het oud Burgerlijk Wetboek enkel stoelen op een schending van de algemene zorgvuldigheidsnorm.

Wat de schending van de zorgvuldigheidsnorm betreft stellen eisende partijen dat een normaal zorgvuldige overheidsinstantie eerder en meer naar het publiek zou hebben gecommuniceerd over de PFOS vervuiling en de rapporten van professor Tytgat en eerder en meer onderzoek zou hebben verricht en/of schadebeperkende maatregelen zou hebben genomen na het ontvangen van informatie over de verontreiniging in het gebied rond 3M. In hun besluiten stellen zij dat een normaal zorgvuldige overheid de in 2021 genomen maatregelen (bloedonderzoeken, bodemonderzoeken in de woonzone, communicatie naar het publiek over de aanwezigheid van PFOS en de onderzoeken van professor Tytgat, en informatie over *no regret*-maatregelen) al in 2017, of zelfs eerder had moeten nemen.

Overeenkomstig artikel 8.4 van het Burgerlijk Wetboek moet hij die meent een ander in rechte te kunnen aanspreken, de rechtshandelingen of feiten bewijzen die daaraan ten grondslag liggen. In geval van twijfel wordt hij die de door hem beweerde rechtshandelingen of feiten moet bewijzen, in het ongelijk gesteld, tenzij de wet anders bepaalt.

Bijgevolg dienen eisende partijen te bewijzen dat verwerende partijen zich niet hebben gedragen zoals normaal voorzichtige overheden in dezelfde omstandigheden en dat zij daardoor schade hebben geleden, die zich anders niet zou hebben voorgedaan.

Daarbij dient voor elke verwerende partij afzonderlijk te worden nagegaan of zij een aan haar toerekenbare en concrete fout heeft begaan en voor elke eisende partij afzonderlijk of ze schade heeft geleden, die zich door die fout niet zou hebben voorgedaan.

Opdat er sprake zou zijn van een schending van de algemene zorgvuldigheidsnorm dienen
eisende partijen aan te tonen dat verwerende partijen zich niet hebben gedragen zoals normaal vooruitziende en zorgvuldige overheden, in dezelfde feitelijke omstandigheden geplaatst. “Vooruitziend” duidt erop dat de nadelige gevolgen die uit de gedraging zijn ontstaan voorzienbaar moeten zijn, wat betekent dat de overheid redelijkerwijze kon beseffen dat haar handelen of nalaten enige schade tot gevolg zou hebben. “Zorgvuldig” betekent dat men de nadelige gevolgen die redelijk voorzienbaar zijn tracht te voorkomen door gepaste voorzorgsmaatregelen.

3.6.6 GEEN BEWIJS VAN EEN ONZORGVULDIG HANDELEN VAN VERWERENDE PARTIJEN TOT SEPTEMBER 2017 – Eisende partijen argumenteren dat verwerende partijen zich onzorgvuldig hebben gedragen na het ontvangen van informatie over de vervuiling rond 3M in de jaren 2006/2009, na “*de wetenschappelijke studies omtrent PFOS*”, en 2017, na het kennisnemen van het rapport van professor Tytgat en de informatie verkregen naar aanleiding van het Oosterweelproject.

Wat betreft de periode tot en met 2016 acht de rechtbank het echter niet naar genoegen van recht bewezen dat verwerende partijen de zorgvuldigheidsnorm hebben geschonden.

De specifieke opdracht van BAM (zie randnummers 1.3 en 3.6.10) had tot gevolg dat ze enkel van de verontreiniging op de hoogte diende te zijn voor zover dit pertinent was in het kader van de Oosterweelwerken in de ruime zin. Er worden door eisende partijen geen elementen aangebracht waaruit blijkt dat ze voor 2016 op de hoogte was of diende te zijn van de vervuiling en evenmin dat ze voor 2016 moest communiceren of bijkomend onderzoek verrichten. Het is pas vanaf 2016, ter voorbereiding van het grondverzet in de buurt van 3M, dat ze (als bouwheer) bodemonderzoeken moest verrichtten. Nadat uit die onderzoeken bleek dat er een probleem van vervuiling was, heeft BAM aan professor Tytgat de opdracht gegeven een risicoanalyse uit te voeren. Er zijn geen elementen die erop wijzen dat BAM zich onzorgvuldig heeft gedragen, voorafgaand aan het ontvangen van de (voorlopige) resultaten van dat onderzoek. Meer specifiek staat niet vast dat BAM kon beseffen dat haar nalaten om te communiceren of verder onderzoek te verrichten enige schade tot gevolg kon hebben.

Eisende partijen bewijzen ook niet dat OVAM en het Vlaamse Gewest, voorafgaand aan de resultaten van de onderzoeken die in 2016 en 2017 zijn verricht, redelijkerwijze konden beseffen dat er schade zou ontstaan door niet te communiceren, verder onderzoek te verrichten of *no-regret* maatregelen af te kondigen.

Uit de gegevens die voorliggen blijkt dat er al vanaf 2006, minstens 2009, een wetenschappelijke consensus was over het feit dat PFOS persistent, bioaccumulatief en gevaarlijk was voor het milieu en de mens, en dat die consensus in de loop der jaren steeds groter werd. Dat blijkt onder andere uit de door eisende partij geciteerde onderzoeken en uit het aan banden leggen van het gebruik van PFOS in consumptiegoederen door de richtlijn van de Raad nr. 850/2004/EG van 12 december 2006. Het besef dat er gevaar was bij blootstelling groeide ook met de PFAS schandalen rond de PFAS-fabrieken in Nederland in 2015 en de onderzoeken van het Nederlandse RIVM.

De door eisende partijen aangehaalde elementen daarover volstaan echter niet om te besluiten dat verwerende partijen, voorafgaand aan de resultaten van de onderzoeken die in 2016 en 2017 zijn verricht, moesten beseffen dat er sprake was van een reëel gevaar op schade, laat staan dat ze behoorden te communiceren of meer verregaand (bloed)onderzoek moesten verrichten. Bij de vraag of ze moesten communiceren speelt het een rol dat de elementen over PFOS-vervuiling die al voor 2017 gekend waren voor het publiek vrij toegankelijke bronnen betroffen, in tegenstelling tot de rapporten van professor Tytgat. Er waren, voorafgaand aan 2016, weinig concrete gegevens voorhanden die toelieten de hoeveelheid en de omvang van de PFOS-vervuiling door de 3M fabriek in te schatten en te bepalen vanaf welke norm er een aanleiding was tot *no-regret* maatregelen.

Of verwerende partijen vanaf september 2017, nadat bleek dat er zich effectief een ernstig probleem van PFOS- verontreinig voordeed, met ernstige aanwijzingen van risico's voor het leefmilieu en de volksgezondheid en na de inhoud te hebben vernomen van, onder andere, het (voorlopig) rapport van professor Tytgat, onzorgvuldig zijn geweest, wordt hieronder onderzocht.

3.6.7 GEEN BEWIJS VAN ONZORGVULDIG HANDELEN VAN VERWERENDE PARTIJEN NA JUNI 2021 – Ook wat betreft de periode na juni 2021 worden er geen bewijskrachtige elementen aangevoerd waaruit een fout van

verwerende partijen zou blijken. Integendeel, eisende partijen halen zelf de effectieve communicatie, de *no-regret*-maatregelen en de verdere informatieverspreiding en bloedonderzoeken aan die vanaf juni 2021 zijn gebeurd als het gedrag dat van een zorgvuldige overheid kan worden verwacht en omschrijven die handelingen als "de nodige maatregelen" (zie laatste besluiten van eisende partijen, p. 46 en p. 54).

3.6.8 ONZORGVULDIGHEID VAN HET VLAAMSE GEWEST EN VAN OVAM IN DE PERIODE VAN SEPTEMBER 2017 TOT JUNI 2021 – De pertinente feiten om te beoordelen of verwerende partijen onzorgvuldig hebben gehandeld in de periode van september 2017 tot juni 2021 worden uiteengezet in randnummers 1.3 tot 1.17.

In de periode 2016-2017 namen verwerende partijen kennis van verschillende onderzoeken en documenten, die hun toelieten veel beter dan voordien in te schatten of en in welke mate er een risico op schade was, meer bepaald:

- De in 2016 in opdracht van BAM en in het kader van een grondverzet voor de Oosterweelwerken verrichte milieukundige bodemonderzoeken, waaruit bleek dat binnen de projectzone van de Infrastructuurwerken Linkeroever concentraties van onder andere PFOS aanwezig waren, zowel in de bodem, het slib als het grondwater (randnummer 1.3),

- De weigering van OVAM van 22 september 2016 op de aanvraag van BAM om ruimingsspecie uit beken nabij de 3M fabriek te gebruiken als bodem, waarin verwezen wordt naar "*een vroeger vastgestelde verontreiniging door organofluorverbindingen*" en waarin staat dat "*de som PFOS/PFOA de Nederlandse normwaarde (RIVM, 2011) van 8µg/kg ds overschrijdt"* (randnummer 1.4)*;*

- De rapporten van professor Jan Tytgat van 2 en 6 oktober 2017 (randnummers 1.6 en 1.8), evenals een niet aan de rechtbank voorgelegde voorlopige versie, waarvan OVAM, BAM en verschillende ministers van de Vlaamse regering kennis kregen voor 21 september 2017 (zie randnummer 1.5), volgens dewelke:

    - 100 µg/kg droge stof als leidraad werd voorgesteld voor de humane risicogrens;
    - bij overschrijding van die grens werd op toxicologisch gebied afgeraden groenten te eten uit tuinen, kinderen buiten te laten spelen, putwater te gebruiken als drinkwater en voor het besproeien van groenten en eieren van kippen te eten;
    - uit de toen beschikbare analyses bleek dat verschillende monsters (…) een hoge concentratie bevatten, voor PFOS meer dan 8 µg/kg droge stof grond, waarbij de maximale concentratie voor PFOS 551 µg/kg droge stof grond bedroeg;
    - er bij dieren nadelige effecten waargenomen werden op de lever, de gastro-intestinale tractus en thyroid hormoon waarden, evenals nadelige effecten op de ontwikkeling en het veroorzaken van tumoren;

- De van OVAM uitgaande risico-inschatting van 27 september 2017, op basis van een voorlopig verslag van dr. Tytgat, waarin OVAM stelt:

"(…) Gebaseerd op de gegevens die vandaag, 27 september 2017 voorhanden zijn, zijn er geen aanwijzingen dat er een direct humaan risico uitgaat van de aangetroffen concentraties. (…)
De resultaten zoals die vandaag bekend zijn, beperken zich echter tot het terrein van 3M zelf en enkele grote wegen in de omgeving. Hierdoor bestaat er nog onduidelijkheid over de concentraties die aanwezig zijn in de aanpalende woongebieen en de daarbij horende blootstelling van bewoners. Wil men volledig uitsluitsel over deze aanpalende woonzones en deze onzekerheid wegwerken, zijn bijkomende onderzoeksdaden aangewezen ter plaatse. Deze resultaten zullen de huidige resultaten aanvullen en een vollediger beeld geven van het voorkomen van PFAS in deze regio.(…)";

- De nota van BAM aan de leden van het politiek stuurcomité van 29 september 2017, die suggereert om slechts een discreet bodemonderzoek te doen in het bewoonde gebied van Zwijndrecht en de risico-inschatting van OVAM aan hen meedeelt(zie randnummer 1.5);

- Het ontwerp van persbericht van OVAM van 4 oktober 2017 (zie randnummer 1.7).

Op basis van al die elementen, in het bijzonder de rapporten van dr. Tytgat van 2 en 6 oktober 2017, waarvan alle verwerende partijen ten laatste in oktober 2017 kennis kregen, dienden ze redelijkerwijze te beseffen dat:

- Er zeer ernstige aanwijzingen waren dat er een negatief effect zou zijn op de gezondheid van mensen die woonden in een zone met een concentratie PFOS van 100 µg/kg droge stof; deze effecten waren immers al bewezen en gedocumenteerd voor dieren en er waren geen elementen voorhanden die deden vermoeden dat het niet zo zou zijn voor de mens;

- Het eten van groenten uit tuinen, het buiten laten spelen van kinderen, het gebruik van putwater als drinkwater en voor het besproeien van groenten en het eten van eieren van kippen uit zones waar met een concentratie PFOS van 100 µg/kg droge stof op toxicologisch vlak afgeraden was;

- Er zeer ernstige aanwijzingen waren dat er zich in de woonzone in Zwijndrecht in de buurt van 3M fabriek plekken bevonden waar de PFOS- concentratie 100 µg/kg droge stof overschreden.

Met andere woorden wisten verwerende partijen dat er een reëel gezondheidsrisico was, evenals een reëel risico dat de tuin- en landbouwproducten uit de nog niet grondig onderzochte zone rond de 3M-fabriek niet veilig waren voor menselijke consumptie.

In die omstandigheden diende een normaal zorgvuldige overheid de gepaste maatregelen te nemen om het risico beter in kaart te brengen, het in te dijken en de nadelige gevolgen ervan te verminderen.

Eisende partijen voeren terecht aan dat de gepaste maatregelen uiteindelijk genomen zijn, maar veel te laat, met name in juni 2021. Deze omvatten:

- communicatie aan het publiek over de aanwezige en de nog in kaart te brengen PFOS-vervuiling rond de 3M fabriek en haar mogelijke impact voor de gezondheid en het leefmilieu

- "*no regret*"-maatregelen en
- grondig onderzoek, waaronder bloedonderzoek en bemonstering in de woonzone, onder meer bij particulieren.

De zogezegde beleidsredenen die verwerende partijen aanhalen om niet vanaf oktober 2017 te communiceren, verantwoorden niet dat geen van die maatregelen voor juni 2021 is genomen en deze pas genomen werden nadat een schandaal ontstond in de pers.

Beweren dat verwerende partijen na oktober 2017 nog redelijkerwijze konden aannemen dat er *geen enkel* humaan toxicologisch risico was, gaat manifest in tegen de hoger vermelde onderzoeken. Hetzelfde gaat op voor de bewering dat verwerende partijen niet op de hoogte waren van enig gevaar en voor de bewering dat er geen te hoge concentraties waren buiten de werkzone. Zoals OVAM al op 27 september 2017 suggereerde was daarover geen duidelijkheid en was het aangewezen zo snel mogelijk duidelijkheid te verwerven. De verslagen van professor Tytgat lieten er geen twijfel over bestaan dat het ging over meer dan een louter hypothetisch risico.

Dat het eind 2017 niet absoluut zeker was dat de gezondheid van de inwoners van Zwijndrecht en het leefmilieu in de woonzone werd aangetast, omdat er geen absolute zekerheid was over de PFOS-concentraties en de omvang van de gezondheidsschade bij overschrijding van een drempel van 100 µg/kg droge stof, volstaat niet als reden om geen aangepaste maatregelen te nemen. In milieuzaken gelden zowel het voorzorgbeginsel als het preventiebeginsel. Daarover bepaalt artikel 1.2.1, §2 van het Decreet algemene bepalingen milieubeleid, waaraan verwerende partijen zijn onderworpen:

> "*Op basis van een afweging van de verschillende maatschappelijke activiteiten streeft het milieubeleid naar een hoog beschermingsniveau. Het berust onder meer op het voorzorgsbeginsel en het beginsel van preventief handelen, het beginsel dat milieuaantastingen bij voorrang aan de bron dienen te worden bestreden, het standstill-beginsel en het beginsel dat de vervuiler betaalt*."

Op basis van het voorzorgsbeginsel mag een eventuele twijfel niet in het nadeel van de volksgezondheid en het leefmilieu worden gebruikt, zoals hier het geval was.

Het gedrag van het Vlaamse Gewest en OVAM, meer bepaald de keuze om in de periode van oktober 2017 tot juni 2021 noch het publiek te informeren, noch no-regret maatregelen af te kondigen, noch spoedig bloedonderzoek of bodemonderzoeken te verrichten in de woonzone, is manifest strijdig met het voorzorgsbeginsel en het beginsel van preventief handelen.

De keuze om (ook) de piste van het Bodemdecreet te bewandelen, zogezegd omwille van het principe "*de vervuiler betaalt*", en om verder te bouwen op het lopende saneringsproject van 3M of een nieuw bodemonderzoek aan 3M op te leggen, was op zich niet foutief.

Deze sloot echter niet uit dat er tegelijk ook naar het publiek toe werd gecommuniceerd, zowel wat betreft de bestaande en de nog in kaart te brengen PFOS-vervuiling als de *no regret*-maatregelen. Het belette ook niet om al bloedonderzoeken en bijkomende bodemonderzoeken te verrichten. Verwerende partijen leggen ook niet uit waarom beide niet compatibel zouden zijn geweest. Integendeel,

ook na de maatregelen op het vlak van communicatie, *no-regret* maatregelen en onderzoeken die verwerende partijen in juni 2021 hebben genomen, is OVAM saneringsprojecten en onderzoeken aan 3M blijven opleggen (zie bijvoorbeeld randnummers 1.22, 1.25, 1.26 en 1.28). Er was dus geen sprake van twee elkaar uitsluitende keuzes.

Het louter volgen van de rechtsmiddelen tegen 3M die geboden werden door het bodemdecreet sluit met andere woorden geen onzorgvuldigheid uit. De vraag of er al dan niet voldoende elementen waren om 3M via het bodemdecreet te verplichten tot bijkomend onderzoek of staalname is dan ook niet pertinent om te bepalen of het Vlaamse Gewest en OVAM al dan niet zorgvuldig zijn geweest. Ze hadden de gepaste maatregelen ook los van de bodemsaneringsprocedure met 3M kunnen nemen. Verwerende partijen maken niet aannemelijk dat de procedure met 3M zou zijn bemoeilijkt door de maatregelen.

Verwerende partijen hebben weliswaar onderzoeken laten verrichten tussen september 2017 en juni 2021, maar met uitzondering van het op 4 april 2019 door OVAM bevolen onderzoek betroffen deze niet de exacte hoeveelheden PFOS in de woonzone en het bloed van de bewoners, nochtans noodzakelijke elementen om een ernstig risico uit te sluiten. Noch het VITO-onderzoek dat in opdracht van OVAM werd gestart om PFAS-risicolocaties in Vlaanderen in kaart te brengen, noch de bepaling van bodemsaneringsnormen, noch het PFAS-actieplan, noch de nota van ROTS in opdracht van BAM hadden specifiek betrekking op de precieze hoeveelheid bodemverontreiniging in de woonzone en het bloed van de inwoners van de getroffen zone.

Het op 4 april 2019 door OVAM aan 3M bevolen onderzoek (zie randnummer 1.15) betrof wel de bodemverontreiniging in het woon- en landbouwgebied te Zwijndrecht. Het is echter onzorgvuldig dat OVAM hiervoor tot 4 april 2019 heeft gewacht. Dit blijkt des te meer uit het feit dat de eigenlijke bodemstalen pas in juli 2021 zijn afgenomen en de resultaten van dit onderzoek pas op 1 februari 2022 aan OVAM zijn meegedeeld. Gelet op de ernstige aanwijzingen over de risico's volstond dit zeer langzaam verlopende onderzoek niet om aan haar zorgvuldigheidsverplichting te voldoen.

Het gedurende zo lang nalaten om een bloed- en bodemonderzoek over de woonzone te Zwijndrecht te benaarstigen wordt nog onbegrijpelijker gemaakt door het eigen advies van OVAM van 27 september 2017, waarin ze al zeer duidelijk stelde dat er onduidelijkheid was over de concentraties die aanwezig zijn in de aanpalende woongebieden en de daarbij horende blootstelling van bewoners en dat bijkomende onderzoeksdaden ter plaatse aangewezen waren om die onzekerheid weg te werken.

Verwerende partijen argumenteren opnieuw tegen de feiten van het dossier – en hun eigen besluiten - wanneer ze voorhouden dat er pas in juni 2021 nieuwe informatie en kennis beschikbaar was op grond waarvan het plots wél nodig bleek te communiceren naar het publiek, no-regret maatregelen af te kondigen en grondiger onderzoek te verrichten. Het grootste verschil tussen juni 2021 en de periode voordien was het losbarsten van een PFOS-schandaal in de pers.

Tussen september 2017 en juni 2021 zijn bovendien nog meerdere elementen aan het licht gekomen:

- Op 21 oktober 2018 heeft ROTS in opdracht van BAM een nota opgesteld waarin werd geadviseerd dat gronden met een concentratie PFOS boven 8µg/kg ds niet vrij als bodem konden

worden toegepast en dat de waarde van 70µg/kg ds als maximale hergebruikswaarde voor bouwkundig bodemgebruik moest worden weerhouden (zie randnummer 1.10);

- Het gebruik van PFOS in consumptiegoederen is, met slechts zeer beperkte uitzonderingen, verboden door de Verordening van de Raad nr. 2019/1021 van 20 juni 2019, hetgeen gemotiveerd werd door wetenschappelijke bevindingen over de gevaren van PFOS (zie randnummer 1.1);

- In mei 2020 heeft VITO in opdracht van BAM een lijst opgemaakt van gezondheidskundige grenswaarden en stelde zij een norm van 18 µg/kg ds voor met betrekking tot residentieel wonen met moestuin. VITO hield daarbij rekening met, onder andere EFSA 2008, EPA (de Amerikaanse advieswaarde) 2016, RIVM (normen van het Nederlandse Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu) en EFSA 2018. Op basis daarvan heeft OVAM op 3 juni 2020 een toetsingswaarde voor PFOS in bodem en grondwater gepubliceerd, waarbij de voorgestelde saneringsnorm voor woongebied 18 µg/kg ds bedroeg (zie randnummer 1.14).

Uit die onderzoeken bleek duidelijk dat de door dr. Tytgat vooropgestelde norm van 100 µg/kg ds onvoldoende streng was en vooral dat de veilige norm van 18 µg/kg ds ruimschoots overschreden was rond de 3M fabriek, ook in de woonzone in Zwijndrecht. Op dat ogenblik was het niet enkel waarschijnlijk, maar overduidelijk dat er sprake was van PFOS-concentraties die een aantasting van het milieu en de gezondheid van de omwonenden met zich konden meebrengen. Er was sprake van een wetenschappelijke zekerheid die door geen enkele redelijke overheid kon worden ontkend.

Ondanks het feit dat het risico van zelfs lage PFOS-concentraties in de bodem steeds duidelijker werd en het, zelfs zonder bijkomend onderzoek, een quasi zekerheid was dat de norm van 18 µg/kg ds ruimschoots overschreden werd in de woonzone, hebben het Vlaamse Gewest en OVAM ook na mei 2020 geen gepaste maatregelen, waaronder voldoende communicatie naar het publiek, *no regret*-maatregelen, bloedonderzoeken en/of (meer) bodemonderzoeken in de woonzone genomen.

Het feit dat de onderzoekscommissie besluit dat er sprake was van een "*collectieve politieke beleidsverantwoordelijkheid*" en dat de verontreiniger in de zaak niet verwerende partijen, maar 3M was, doet geen afbreuk aan de vaststelling dat OVAM en het Vlaamse Gewest zich niet hebben gedragen als zorgvuldige overheden in dezelfde omstandigheden.

Het gedrag van het Vlaamse Gewest en OVAM, meer bepaald de keuze om, van september 2017 tot juni 2021 noch het publiek te informeren over de aanwezige PFOS-verontreiniging en haar mogelijke gevaren, noch no-regret maatregelen af te kondigen, noch spoedig bloedonderzoek en bodemonderzoeken te verrichten in de woonzone, maakt manifest een schending uit van de zorgvuldigheidsnorm in de zin van de artikelen 1382 en 1383 van het oud Burgerlijk Wetboek.

3.6.9 OVAM ZOU HAAR BEVOEGDHEDEN NIET HEBBEN OVERSCHREDEN DOOR GEPASTE MAATREGELEN TE NEMEN – OVAM voert aan dat het niet aan haar kwam om uit eigen beweging en in plaats van andere overheden proactief te communiceren. Ze stelt dat ze de grenzen van haar decretaal verankerde bevoegdheden als publiekrechtelijke rechtspersoon niet mocht overschrijden zonder een onwettigheid te begaan. Ze

voert aan dat ze hiërarchisch ondergeschikt is aan de Vlaamse regering en onder diens hiërarchisch gezag stond.

Ze stelt dat ze niet anders kan dan zich te conformeren aan de beleidsbepalende beslissing van de Vlaamse minister van omgeving van 12 oktober 2017 om niet te communiceren. Ze stelt dat ze omwille van de beslissing om niet te communiceren ook geen onderzoek kon voeren, omdat dit een communicatie zou hebben vereist. Verder voert ze aan niet bevoegd te zijn geweest om onderzoek te doen in de tuinen van privé personen zonder rechtsgrond in het Bodemdecreet. Ze stelt dat ze niet bevoegd was om ambtshalve bodemonderzoeken met communicatie als doelstelling te doen.

Eisende partijen verwijzen naar het feit dat OVAM een overheidsinstantie was voor wie weldegelijk informatieplichten golden, onder andere met toepassing van artikel 1.2.1 DABM. Ze wijzen verder op het feit dat het al in 2017 de eigen inschatting was van OVAM dat er wel degelijk aanleiding was tot bijkomende onderzoeken en tot een persbericht en dat het standpunt van een minister geen impact mocht hebben op het op zorgvuldige wijze uitoefenen van haar bevoegdheden door OVAM, ook al viel ze onder zijn voogdijbevoegdheid. De mededeling van de minister onthief OVAM volgens eisende partijen niet van de verplichting het voorzorgsbeginsel na te leven. Ze stellen daarnaast dat de door OVAM aangevoerde beslissing van de minister enkel betrekking had op het perscommuniqué en niet op het verrichten van verder onderzoek.

De rechtbank stelt vast dat OVAM een intern verzelfstandigd agentschap met rechtspersoonlijkheid is en behoort tot de Vlaamse administratie, waar ze ressorteert onder het beleidsdomein “Omgeving” van de Vlaamse regering. De taken en activiteiten van OVAM worden opgesomd in artikelen 10.3.2,10.3.3 en 10.3.4 DABM.

Artikel 10.3.3, §3 en §4 DABM bepalen:

> *“§ 3 De taken van de OVAM met betrekking tot de bodemsanering zijn:*
> *1° het ontwikkelen van instrumenten en het uitwerken van maatregelen om nieuwe bodemverontreiniging te voorkomen;*
> *2° het ontwikkelen van instrumenten en het uitwerken van maatregelen om individuele en collectieve saneringen te stimuleren;*
> *3° het saneren van de historische en nieuwe bodemverontreiniging, met inbegrip van de zorg om verlaten terreinen waar mogelijk opnieuw een nuttige functie te geven;*
> *4° het ontwikkelen van instrumenten en het uitwerken van maatregelen om de correcte werking van de bodemsaneringsmarkt te garanderen.”*
>
> *“§ 4*
> *De OVAM vervult deze taken onder meer door:*
> *1°het verzamelen, beoordelen en verwerken van gegevens en informatie door:*
> *a)het verzamelen van gegevens met betrekking tot bodemverontreiniging;*
> *b)het verzamelen van gegevens over de factoren, inrichtingen en activiteiten die aanleiding gaven of kunnen geven tot bodemverontreiniging;*
> *c)het inventariseren van verontreinigde bodems;*
> *d)de modellering en de scenario-ontwikkeling;*

e) het beoordelen van de hierboven bedoelde gegevens;
f)het verwerken van de hierboven bedoelde gegevens en informatie met het oog op het rapporteren en informeren hierover.
2° het in ontvangst nemen van en het uitvoeren van oriënterende bodemonderzoeken, het opleggen of uitvoeren van beschrijvende bodemonderzoeken, bodemsaneringsprojecten en bodemsaneringswerken, en het opleggen van maatregelen ter bewaking en controle na de uitvoering van de bodemsanering, het aanleggen van een databank voor identificatie en inventarisatie van verontreinigde of mogelijk verontreinigde gronden, het voorstellen van gebruiksbeperkingen en het opleggen van voorzorgsmaatregelen, het bevelen van dwangmaatregelen, het verzoeken om financiële zekerheden te stellen, het uitreiken van bodemattesten, bedoeld in het Bodemsaneringsdecreet;
3° mee te zorgen voor de handhaving van de regelgeving met betrekking tot bodemsanering;
4° het beheren van de regeling met betrekking tot uitgegraven bodem, bedoeld in het Bodemsaneringsdecreet."

Artikel 10.3.4 §1 DABM bepaalt:

"*De OVAM kan alle activiteiten verrichten die rechtstreeks of onrechtstreeks bijdragen tot het vervullen van haar missie of taken*."

OVAM is, net als het Vlaamse Gewest, onderworpen aan artikel 1.2.1 DABM, op basis waarvan ze het voorzorgsbeginsel en het beginsel van preventief handelen moet nastreven (zie randnummer 3.6.8).

OVAM was in 2017 ook onderworpen aan artikel 30 van het Decreet van 26 maart 2004 betreffende de openbaarheid van bestuur, dat bepaalde:

"*De milieu-instanties zorgen ervoor dat de milieuinformatie die relevant is voor hun taak en waarover ze beschikken of die voor hen wordt beheerd, in de mate van het mogelijke, geordend, accuraat, vergelijkbaar en geactualiseerd is.*

De door de Vlaamse regering aangewezen milieuinstanties zorgen ervoor dat milieu-informatie op een actieve, systematische en transparante wijze onder de bevolking of onder de betrokken doelgroepen wordt verspreid en op een doeltreffende wijze toegankelijk wordt gemaakt. De Vlaamse regering bepaalt welke milieu-informatie minimaal wordt verspreid en stelt nadere regels vast over de wijze waarop milieu-informatie wordt verspreid en toegankelijk gemaakt."

Dat artikel is opgeheven bij art. IV.273, 4° van het Bestuursdecreet van 7 december 2018 (BS 19 december 2018), met ingang van 1 januari 2019. Het was echter wél van toepassing op OVAM op het ogenblik dat ze de resultaten van de onderzoeken van professor Tytgat vernam, in oktober 2017.

Sinds 1 januari 2019 is OVAM onderworpen aan het Bestuursdecreet van 7 december 2018 (*BS* 19 december 2018), waarvan artikel II.2 bepaalt dat zij actief en op eigen initiatief moet informeren over haar beleid, regelgeving en dienstverlening, telkens als dat nuttig, belangrijk of noodzakelijk is. Daarbij moet zij erop toezien dat de informatie zo veel mogelijk personen, verenigingen of organisaties van de doelgroep bereikt. Ze moet er ook voor zorgen dat de informatie correct, betrouwbaar en accuraat is,

de informatie relevant is en gericht wordt verspreid en de informatie tijdig en systematisch wordt verspreid.

Uit hetgeen hieraan voorafgaat blijkt dat OVAM zowel bevoegd was om over de vervuiling en de no-regret maatregelen te communiceren als op eigen initiatief verdere onderzoeken over de vervuiling van de bodem te verrichten. Dit kon ze zonder tussenkomst van BAM of de bevoegde minister. Meer nog, een normaal zorgvuldige overheidsinstantie in dezelfde omstandigheden had dit moeten doen.

Dat de voogdijminister geen voorstander was van communicatie onthief OVAM er niet van haar informatieplichten en het voorzorgsbeginsel na te leven.

Verder legt OVAM geen van de minister uitgaande officiële berichten voor, waaruit blijkt dat de minister elke communicatie verbood. De door OVAM aangevoerde beslissing van de minister had bovendien enkel betrekking op het perscommuniqué en niet op het verrichten van verder onderzoek. Dat een minister al dan niet via officiële weg een voorkeur laat kennen volstaat niet om te besluiten dat OVAM een onwettigheid zou hebben begaan door wél gepaste maatregelen te nemen. Het suggereren dat een perscommuniqué niet aangewezen is, is bovendien iets anders dan het verbieden om in het kader van een onderzoek naar de betrokkenen toe te communiceren.

Gelet op hetgeen hieraan voorafgaat is de rechtbank van oordeel dat OVAM wel degelijk een aan haar toerekenbare onzorgvuldigheid in de zin van de artikelen 1382 en 1383 van het oud Burgerlijk Wetboek heeft begaan.

Ten overvloede merkt de rechtbank nog op dat artikel 7 van het Besluit van de Vlaamse Regering van 28 oktober 2005 betreffende de verspreiding van milieu-informatie bepaalt:

> "*Bij een onmiddellijke bedreiging van de gezondheid van de mens of het milieu, die ontstaat door menselijke activiteiten of ten gevolge van natuurlijke oorzaken, zorgen de milieu-instanties ervoor dat alle nuttige informatie waarover ze zelf beschikken of die voor hen wordt beheerd, onmiddellijk wordt verspreid. Daarbij mag geen afbreuk worden gedaan aan de specifieke verplichtingen die voortvloeien uit de toepassing van andere regelgeving. Onder nuttige informatie wordt in dit geval verstaan, informatie die het publiek dat waarschijnlijk zal worden getroffen, in staat kan stellen maatregelen te nemen om de uit de bedreiging voortvloeiende schade te voorkomen of te beperken*."

Ook op basis van die bepaling diende OVAM op eigen initiatief te communiceren.

3.6.10 GEEN BEWIJS VAN EEN ONZORGVULDIG HANDELEN VAN BAM– BAM voert aan dat ze van het Vlaamse Gewest moet worden onderscheiden. Ze voert aan dat het proactief communiceren en het voeren van bijkomende (bloed)onderzoeken niet tot haar bevoegdheid behoorde, omdat haar opdracht beperkt is tot "*de financiering, de realisatie, het beheer en de exploitatie van verkeersinfrastructuur in de Antwerpse regio met het oog op het bevorderen van de mobiliteit*." Ze voert aan dat de ruimere aanpak en communicatie over de PFAS-vervuiling in Zwijndrecht haar decretale taakstelling overschrijdt.

BAM stelt dat ze wél heeft gedaan wat ze moest doen, onder andere het nemen van de nodige maatregelen op de werf, het op eigen initiatief de bijzondere milieuvergunningsvoorwaarden van de verleende vergunningen laten bijstellen en het op verantwoorde wijze omgaan met de PFAS-verontreiniging binnen haar projectgebied.

BAM voert aan dat het haar niet toekwam de verontreiniging buiten de projectzone te onderzoeken, aangezien niet BAM maar 3M de veroorzaker was van de verontreiniging. Ze moest wél omgaan met de problematiek binnen haar projectgebied en de potentiële effecten van de uitvoering van de werf op haar omgeving nagaan, maar dit voert ze aan te hebben gedaan. Ze verwijst daarbij naar p.3 van het eerste advies van de expertencommissie Vrancken van 14 juli 2021 en naar het vonnis van de voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg Antwerpen van 16 december 2021.

Eisende partijen laten na om middelen aan te voeren ter weerlegging van de in de vorige alinea's vermelde argumenten over de specifieke bevoegdheden van BAM en hun impact op de beoordeling van de vraag of ze zich onzorgvuldig heeft gedragen. Eisende partijen laten onder andere na te verduidelijken of, op welke basis en in welke mate BAM zelfstandig kon en diende te handelen, rekening houdend met haar opdracht en bevoegdheden.

De rechtbank stelt vast dat BAM is opgericht bij decreet van 13 december 2002 houdende de oprichting van de naamloze vennootschap van publiek recht Beheersmaatschappij Antwerpen Mobiel (hierna: het "BAM-decreet"). De oprichtingsstatuten van BAM werden op 20 juni 2003 door de Vlaamse regering vastgesteld, en gepubliceerd in het Belgisch Staatsblad van 7 augustus 2003.

Overeenkomstig artikel 4 van het BAM-decreet behelst de hoofdopdracht van BAM de financiering, de realisatie, het beheer en de exploitatie van verkeersinfrastructuur in de Antwerpse regio met het oog op het bevorderen van de mobiliteit.

Eisende partijen betwisten de bewering van BAM niet dat haar opdracht geen betrekking had op de PFOS-vervuiling buiten de perimeter van de door haar uit te voeren werken, waaronder het grondverzet, en betwisten evenmin dat de woonzone van Zwijndrecht zich buiten die perimeter bevond. Er zijn ook geen feitelijke elementen in het dossier die zich onmiskenbaar aan de rechtbank opdringen en waaruit blijkt dat de woonzone zich in de perimeter van de werken of het grondverzet bevond.

De rechtbank stelt vast dat BAM de vaststellingen over de werkzone spoedig heeft gerapporteerd aan OVAM en het Vlaamse Gewest en dat het niet met voldoende zekerheid is bewezen dat BAM, althans binnen de perimeter van de werken, niet heeft gedaan wat kan worden verwacht van een normaal zorgvuldige overheid in die omstandigheden, met inbegrip van haar decretale taakstelling.

De rechtbank acht het bijgevolg niet naar genoegen van recht bewezen dat BAM haar taakstelling, zoals deze decretaal bepaald was, niet op zorgvuldige wijze heeft uitgeoefend.

De vordering ten aanzien van BAM is bijgevolg ongegrond.

3.6.11 DE SCHADE IN OORZAKELIJK VERBAND MET DE FOUTEN VAN OVAM EN HET VLAAMSE GEWEST – Eisende partijen voeren aan schade te hebben geleden als gevolg van de fouten van verwerende partijen, die ze

begroten op 1 euro symbolische schadevergoeding, al stellen ze ook dat hun morele schade meer kan omvatten en ze zich het recht voorbehouden deze nader te concretiseren in de loop van huidige procedure. Ze voeren aan dat vzw G_____ en vzw V___ morele schade hebben geleden als gevolg van de aantasting van hun mogelijkheden om het milieu te verdedigen. Vzw B_____ heeft volgens hen (morele) reputatieschade geleden, nu zij zich inzet voor lokale landbouw, het imago van biolandbouw en het verspreiden van accurate informatie over biolandbouw, hetgeen waarin ze gehinderd is door het niet communiceren van daartoe pertinente informatie.

De rechtbank is van oordeel dat het vaststaat dat de onzorgvuldigheid van het Vlaamse Gewest en OVAM de mogelijkheden van vzw G_____ en vzw V___ om het leefmilieu te beschermen hebben aangetast. Indien de fouten niet waren gebeurd, dan hadden ze bijna 4 jaar eerder beschikt over belangrijke gegevens over de vervuiling in de omgeving van de 3M fabriek, de impact voor de mens, en de ernstige aanwijzingen dat er risico's waren voor de personen die in de vervuilde zone woonden. Dit heeft hun aangetast in de realisatie van hun statutaire milieudoelstellingen.

Ook de morele schade van vzw B_____ staat vast. Door pas jaren na de rapporten van professor Tytgat te communiceren over de vanaf oktober 2017 gekende risico's verbonden aan de PFOS-vervuiling in Zwijndrecht hebben het Vlaamse Gewest en OVAM ervoor gezorgd dat vzw B_____ niet in staat was haar leden te informeren over de gevaren van biolandbouw in die omgeving. Daardoor heeft vzw B_____, zonder het te weten, foutieve, minstens onvolledige informatie aan haar leden bezorgd, waardoor haar eer en goede naam is aangetast. De door professor Tytgat aanbevolen *no-regret* maatregelen waren bijzonder pertinent voor bio-landbouwers, nu daarin werd afgeraden eigen groente te telen, grondwater te gebruiken en eieren te consumeren. De onmogelijkheid van vzw B_____ om accuraat te communiceren over de situatie heeft ongetwijfeld haar eer en reputatie geschaad.

Het loutere feit dat de verontreiniging zelf niet rechtstreeks door het Vlaamse Gewest en OVAM is veroorzaakt doet geen afbreuk aan wat hieraan voorafgaat. Als de gepaste maatregelen eerder waren genomen, zou de schade zich niet op dezelfde wijze hebben voorgedaan.

Ook het feit dat het bestaan van een zekere mate van PFOS-vervuiling rond de 3M-fabriek al bij het publiek, minstens bij milieuverenigingen bekend was alvorens er in juni 2021 over werd gecommuniceerd, betekent niet dat bijkomende onderzoeken en communicatie in 2017 niets aan de situatie zouden hebben veranderd. De informatie uit de rapporten van professor Tytgat, in het bijzonder de aanzet tot normering en de "*no-regret*"-maatregelen verleenden het probleem een nieuwe en veel dringendere dimensie. Waar de eerdere kennis enkel tot een (relatief) milde bezorgdheid voor het milieu stemde, bleek vanaf dan dat er ernstige aanwijzingen waren van gevaar voor het milieu en de gezondheid van omwonenden en de veiligheid van de tuin- en landbouwproducten die in de buurt werden geproduceerd.

Uit hetgeen hieraan voorafgaat blijkt ook dat eisende partijen wel degelijk zelf schade hebben geleden en de vergoeding van hun eigen schade vragen. Ze stellen zich niet in de plaats van omwonenden.

Het staat vast dat de situatie van vzw G_____, vzw V___ en vzw B_____ nadeliger is dan indien het Vlaamse Gewest en/of OVAM zich hadden gedragen als normaal zorgvuldige overheden.

Als één van hen de gepaste maatregelen had genomen, dan zou de schade zich niet hebben voorgedaan.

Gelet op hetgeen hieraan voorafgaat staat vast dat vzw G_____, vzw V___ en vzw B_____ morele schade hebben geleden als gevolg van de onzorgvuldigheid van OVAM en het Vlaamse Gewest.

In afwezigheid van informatie op grond waarvan deze schade *in concreto* en in detail kan worden becijferd, komt een symbolische schadevergoeding van 1 euro gepast voor.

De rechtbank stelt vast dat eisende partijen hun vordering in die zin hebben geformuleerd dat ze allemaal samen 1 euro vragen en niet elk afzonderlijk. Het beschikkingsbeginsel, vastgelegd in artikel 1138, 2° van het Gerechtelijk Wetboek, verbiedt de rechter het voorwerp van een vordering te wijzigen, hetzij door het uit te breiden, hetzij door een eis te vervangen door een andere eis (Zie bijvoorbeeld in dezelfde zin: Cass. 11 december 2014, Arr. Cass. 2014, 2928; Cass. 9 januari 2017, AR C.16.0135.N). De rechter kan niet meer toekennen aan een van de partijen dan zij heeft gevraagd. Bijgevolg worden OVAM en het Vlaamse Gewest samen veroordeeld tot betaling van 1 euro aan eisende partijen.

Eisende partijen vorderen verder gerechtelijke intresten vanaf de dagvaarding. In afwezigheid van enig verweer hierover kent de rechtbank intrest aan de wettelijke intrestvoet toe vanaf de datum van de dagvaarding, hetzij 25 januari 2022.

Nu er geen elementen worden aangevoerd op grond waarvan de schade thans nog niet definitief kan worden begroot en er evenmin redenen zijn om aan te nemen dat er zich nog schade zal voordoen, is de begroting van de schade definitief en niet provisioneel.

3.6.12 – GEEN VOORBEHOUD – Er is geen aanleiding om eisende partijen een voorbehoud te verlenen nog meer schade te bewijzen in de loop van de procedure.

Er werden conclusietermijnen en een rechtsdag vastgesteld om de hele zaak, met inbegrip van de omvang van de schade te behandelen. Eisende partijen hebben alle kans gehad om hun argumenten daarover voor de rechtbank te brengen.

Aan de rechtbank vragen dat akte wordt verleend dat een partij zich het recht voorbehoudt om een vordering in te stellen is in burgerlijke zaken trouwens geen punt van de vordering in de zin van artikel 1138, 3° van het Gerechtelijk Wetboek, noch een gevorderde zaak in de zin van artikel 1138, 2° van het Gerechtelijk Wetboek, zodat de rechter daarop niet moet ingaan (Zie bijvoorbeeld in dezelfde zin Cass. 6 oktober 2005, Arr.Cass. 2005, 1853).

3.6.13 – GERECHTSKOSTEN - Ieder eindvonnis verwijst de in het ongelijk gestelde partij in de kosten (artikel 1017 van het Gerechtelijk Wetboek).

Eisende partijen zijn ten aanzien van BAM in het ongelijk gesteld en dienen de gerechtskosten van BAM te betalen. De waarde van de vordering wordt bepaald met uitsluiting van de gerechtelijke intrest, alle gerechtskosten en de dwangsommen. De in geld waardeerbare vordering betreft een vordering die provisioneel wordt begroot op 1 euro. Ze heeft dus een waarde lager dan 250,01 euro en geeft recht op een basisrechtsplegingsvergoeding van 225,00 euro.

OVAM en het Vlaamse Gewest zijn ten aanzien van nv G_____, vzw V___ en vzw B_____ in het ongelijk gesteld en dienen de gerechtskosten te betalen.

De kosten voor nv G_____, vzw V___ en vzw B_____ samen, die OVAM en het Vlaamse Gewest moeten betalen, worden begroot op 407,20 euro dagvaardingskosten en 225,00 euro rechtsplegingsvergoeding. De rechtbank legt ook de rolrechten van 165,00 euro ten laste van het de Openbare Vlaamse Afvalstoffenmaatschappij en het Vlaamse Gewest, die hiervan zijn vrijgesteld overeenkomstig artikel 161, 1° bis juncto artikel 279 van het wetboek der registratie- hypotheek- en griffierechten.

Wat betreft rechtsverhouding tussen vzw Bo_____ en de andere partijen verwijst de rechtbank naar randnummer 3.1 hierboven.

Gelet op de afwezigheid van een daadwerkelijke procesverhouding tussen H_____ SE en andere partijen wordt zij niet veroordeeld tot betaling van gerechtskosten en dienen ook geen andere partijen aan haar gerechtskosten te betalen. De veroordeling tot de gerechtskosten onderstelt immers dat tussen de partijen een daadwerkelijke procesverhouding bestaat, wat inhoudt dat tussen hen een vordering werd ingesteld strekkende tot de veroordeling van de ene partij jegens de andere. Slechts wanneer die rechtsband resulteert in een concrete, agressieve vordering is er sprake van een ware procesverhouding.

3.6.13 – UITVOERBAARHEID VAN DIT VONNIS – Eisende partijen vragen om dit vonnis uitvoerbaar te verklaren bij voorraad niettegenstaande enig rechtsmiddel, zonder borgstelling en met uitsluiting van kantonnement.

Artikel 1397, 1ste alinea van het Gerechtelijk Wetboek bepaalt:

> "*Behoudens de uitzonderingen die de wet bepaalt of tenzij de rechter, ambtshalve of op verzoek van een van de partijen, bij met bijzondere redenen omklede beslissing anders beveelt, onverminderd artikel 1414, zijn de eindvonnissen uitvoerbaar bij voorraad, zulks niettegenstaande hoger beroep en zonder zekerheidsstelling indien de rechter deze niet heeft bevolen*."

Behoudens andersluidende beslissing, en de rechtbank ziet geen redenen om af te wijken van de algemene regel, mag de in het gelijk gestelde eisende partij dus uitvoeren.

De partijen mogen bovendien uitvoeren zonder dat zij een zekerheid hoeven te stellen om het risico te dekken dat zij in hoger beroep ongelijk krijgen. Geen van de partijen heeft in deze om een borgstelling verzocht en er liggen geen redenen voor om deze te bevelen.

3.6.14 - GEEN UITSLUITING VAN KANTONNEMENT – Eisende partijen vragen om het recht op kantonnement van verwerende partijen uit te sluiten.

Hoewel de uitvoerbaarheid bij voorraad van het vonnis uit de wet zelf volgt, is dat niet het geval voor de uitsluiting van kantonnement. Artikel 1406 van het Gerechtelijk Wetboek luidt als volgt:

> "*De rechter die uitspraak doet over de vordering zelf, kan beslissen dat er geen reden is tot kantonnement voor alle veroordelingen die hij uitspreekt of voor een deel ervan, indien de vertraging in de regeling de schuldeiser aan een ernstig nadeel blootstelt*."

Volgens de wet is kantonnement een absoluut recht van de schuldenaar en mag het maar uitgesloten worden, indien de eisende partij aantoont dat hij een ernstig nadeel lijdt als hij het geld niet onmiddellijk krijgt. De bewijslast van het nadeel rust op eisende partij en de rechter moet de uitsluiting met de nodige omzichtigheid beoordelen en voldoende motiveren. Eisende partij moet aantonen dat de gelden dringend nodig zijn en verdere vertraging een ernstig nadeel berokkent.

De enige motivering die eisende partijen bijbrengen om het kantonnement uit te sluiten is dat zij anders in financiële problemen zouden kunnen komen.

Dit is, gelet op de veroordeling van OVAM en het Vlaamse Gewest tot slechts 1 symbolische euro, weinig waarschijnlijk.

Er worden ook geen objectieve bewijsstukken neergelegd, waaruit zou blijken dat de vertraging in de regeling eisende partijen aan een ernstig nadeel blootstelt.

Er is dan ook geen reden om de mogelijkheid van kantonnement uit te sluiten.

4 BESLISSING

De rechtbank stelt vast dat vzw Bo_____ afstand heeft gedaan van de door haar ingestelde rechtsvorderingen ten aanzien van de Beheersmaatschappij Antwerpen Mobiel, de Openbare Vlaamse Afvalstoffenmaatschappij en het Vlaamse Gewest.

De rechtbank neemt er akte van dat vzw Bo_____, de Beheersmaatschappij Antwerpen Mobiel, de Openbare Vlaamse Afvalstoffenmaatschappij en het Vlaamse Gewest met elkaar zijn overeengekomen elk hun eigen gerechtskosten te dragen in deze procesverhouding.

De vorderingen van vzw B_____, vzw V___ en vzw G_____ opzichtens de Beheersmaatschappij Antwerpen Mobiel zijn ontvankelijk maar ongegrond.

De rechtbank veroordeelt vzw B_____, vzw V___ en vzw G_____ tot betaling aan de Beheersmaatschappij Antwerpen Mobiel van een rechtsplegingvergoeding van 225,00 euro.

De vorderingen van vzw B_____, vzw V___ en vzw G_____ opzichtens de Openbare Vlaamse Afvalstoffenmaatschappij en het Vlaamse Gewest zijn ontvankelijk en gegrond in de volgende mate:

De rechtbank veroordeelt de Openbare Vlaamse Afvalstoffenmaatschappij en het Vlaamse Gewest tot betaling aan vzw B_____, vzw V___ en vzw G_____ van 1,00 euro, vermeerderd met intrest aan de wettelijke intrestvoet vanaf 25 januari 2022, dagvaardingskosten van 407,20 euro en een rechtsplegingvergoeding van 225,00 euro.

Legt de rolrechten van 165,00 euro ten laste van het de Openbare Vlaamse Afvalstoffenmaatschappij en het Vlaamse Gewest, die hiervan zijn vrijgesteld overeenkomstig artikel 161, 1° bis juncto artikel 279 van het wetboek der registratie- hypotheek- en griffierechten.

De rechtbank wijst partijen af van het anders en/of meer gevorderde.

Dit vonnis werd uitgesproken op de openbare terechtzitting van de 4e kamer van de Nederlandstalige rechtbank van eerste aanleg Brussel van **19 september 2024** waar aanwezig waren en zitting hadden:

Mevrouw T_____, rechter,
Mevrouw K_____, rechter,
De heer D_____, rechter
Mevrouw C_____, griffier,

C_____ D_____

K_____ T_____